

TXOMIN GARMENDIA

BERTSOLARI-KURPILLA

BERTSOLARI – KURPILLA

AUSPOA LIBURUTEGIA

171

Auspoa Liburutegia
(EDITORIAL AUSPOA)

Plaza Santa Maria, 2 – Tolosa, Gipuzkoa
Tel. (943) 67 12 82

TXOMIN GARMENDIA

BERTSOLARI – KURPILLA

AUSPOA LIBURUTEGIA

1984

Azalean: Berrobi'ko erria, A. Z.'ren argazki batetik.

© Auspoa Liburutegia (Tolosa - Guipúzcoa)

Fotokonposatzalle: Lente - Estella

Imprimatzalle: Gráficas Lizarra, S. L., Estella (Navarra)

ISBN 84 - 7158 - 114 - 0

Depósito Legal: NA.: 43-1984

LENENGO AGURRA

1982'ko Uztaillaren 18'an bukatu nun *Bizitzaren arian* liburutxoa nere ibillaldi ta an da emen ikusitakoakin. Ez nun jarraitzeko asmorik. Adiskide batzuk jarraitzeko esaten zidaten, ordea; ta, ala, ekin nion berriro. Gure ibillaldien ondoren zerbait idazten nun da kito.

Etxean dagonak, etxeko berri bakarra jakiten dula da esaera zaarra. Guk ez degu orrelako aitzakirik. Zenbaitek dun errezta-suna bagendu lumarekin, liburu ederra er-tengo litzake. Baña al dunak al duna egi-ten du, ta ori da munduko legea. Zerbaite-ren probetxu balu sikira, pozik izango nintzake.

Nere ezbearrakin orrenbeste denboran egon bearrik ez banu, nere libururik etzun iñork ikusiko. Baña ara nola diran gauzak. Oiean alde batera lorik ezin egin danean, bestera jiratzen gera; ta Jaungoi-koa, berriz, laguntzeko dago, batetik ez bada bestetik.

Liburu arin da ezereza baldin bada, be-
rriz, nere au, ez da bakarra izango. Orain-
dik orain, Durango'ko liburu ta diskoen
azokan izan naiz. Bazegon liburu ederrik.
Nere iritziz, mailla bajukoak ere bazeuden,
ordea. Peri bat zan da perian gusto guztie-
takoak izan bear. Ori, len, orain da gero
ere ala izango da. Ontaz aurrera, zure
esku, irakurle, ta zuk juzgatu.

Lanerako ez nintzan gauza ta
idazten nintzan asia,
pena da nik ez izan bearra
zenbaitek duan grazia.
Berri bat izan leike gozoa
eta bestea gazia,
borondaterik onenarekin
eskeñitzen det guzia.

Idazte ori zenbaitentzako
izan liteke erreza,
baldin berekin baldin badauka
jakindurizko babesa.
Urikan ez dan lekuan berriz
alper-alperrik da presa,
gusto berdiñik ez dago eta
bakoitzak juzgatu beza.

1983'ko Abenduaren 16'an.

Uztailak 25, igandea, 1982'an.

Madalen jaiak ziranez, Errenteri'n kantatu gendun egoardi artean Mitxelena, Lazkano, Lizaso Kosme eta nik, Sabin aztu eziñak gaiak jartzen zizkigula.

Asko aunditutako erria dalarik eta kanpotar ugari, euskaldun-mordo aundia biltzen da ala ere bertsolariai entzuteko, gaur baño lenago prankotan kantatuak gera-ta. Zerbaitegatik Xenpelar bat bertan jaio ta il zitzaigun.

Errenteriarak aurreko bertsolariak ez badituzte aztutzen, oraingoak ere ez gaituzte aztuko. Zorionak!

Oraindik ere bertsozaleak
sendo daude Errenteri'n,
naiz Xenpelar ta bere lagunak
aspalditxoan aldegin.
Bertsolariak zuen artean
artutzen degu atsegin,
saia zaitetze, anai-arrebak,
euskera galdu ez dedin.

Bazkaltzera Ondarrabi'ra joan giñan Lizaso ta biok, ango soziedade edo alkarte batera. Arrantzale zaarrak omentzen zituzten. Bazan umorea ta alaitasuna. Izan ere, itxas-gizonak badu alakoxe askatasun-aide bat, legortarrak ez deguna. Nere ondoan ziran batzuk ala zioten:

– Gu erretiratuta gaude; baña itxasora joan gabe ezin degu etsi, ta egunero edo al degun guzian joaten gera.

Lengo Ezkurrarrak esan zuna: Mendian jaiok, mendia nai.

Itxasoakin burruka egiñez
igaro ainbeste urte,
eguneroko ogi zuria
ortikan izan dezute.
Ondarrabi'ren abe sendoak
zuek izandu zerate,
zartzaro on bat izan zazute
Jainkoak nai duan arte.

* * *

Uztailak 29, osteguna, 1982'an.

Gaur goizean, operatu niñun medikua-
rengana joan naiz, illean bein joaten naiz-
ta.

Plakak ikusi ondoren, au esan dit: be-
rriz operatu bearra daukatela; eskubiko
ipur gañetik ezur-puska bat kendu ta izta-
rrean jarri. Lenago ezkerretik kendu zida-
ten.

Azkenengoa izan dedilla, au zazpiga-
rrena badet eta.

Abuztua jai egin da ondorean esango zidala zein egunetan maiean jarri. Datorrena artu bearko. Orixen da munduko legea.

Ordu danak ez dira
atsegiñezkoak,
neri beintzat tokatu
zaizkit miñezkoak.
Laguntzaille ugari
dauzkat ziñezkoak,
oñazeak ez ditut
nik eziñezkoak.

* * *

Uztailak 31, San Inazio, 1982'an.

Tolosa'n ere zaar jendea omentzen zuten. *Urdiña Txiki* ta *Arco iris* alkarteak antolatutako jaia zan.

Milla aitzaki izango ditugu gaurko gazteak ere; baña gaur aña sekula ez da omendu zaarrik, ta ondo mereziak dauzkate egiten zaizkien guziak.

Meza ondoren, Beotibar pelota-lekuan zan jaialdia: partidu, dantzari, txistulari... Kasianok eta nik ere kantatu genduan zeozer.

Zerkausian bazkaria ordubietan, irureun bat bazkaldar bertan giñalarik. Kapea ezkerro, naiko musika, nai zunak dantzatu.

Antolatzaillak lan asko egingo zuten;
baña bai jendeak lagundu ere. Bestela ez
dago alakorik egiterik.

Gaur egunero entzuten diran ainbeste
berri txarren artean, olako batek piska bat
bizitzeko gogoia ematen du, ta aurrera, To-
losarrak, San Inazioaren laguntzaz!

Inazio-egunez
Tolosa'ko zarrak
ez dituzte igaro
oso ordu txarrak.
Poz ematen duala
lagundu bearrak,
asko dezakezute,
gora, Tolosarrak!

Gora *Urdiña Txiki*,
gora *Arco Iris*,
zarrak ibilli dira
parrez eta irriz.
Askok galdetzen zuten:
Noiz ote da berriz?
Nerekin e kontatu
alakorik balitz.

* * *

Abuztuak 8, igandea, 1982'an.

Zumai'ko jaialdi batera joan bearra izan degu Lizaso Kosme ta biok. Zer pestaklase zala uste dezute? Eun urte bete ditu ango emakumezko batek: Maria Agirrezabalaga Urdanpilleta bera, ezkongai gañera.

Bat da gizaldi bat bizitzea; ta bestea, dagon bezin alai ta bixkor izatea. Esan zigutenez, oraindik dantzan ibiltzen omen da. Beajondaiola. Entzuteko guziak ez genitun entzun.

Donosti'ko Gotzai Jaun Argaiak eman zun meza nagusia, apaiz-mordo bat lagun zula. Bertan ziran erriko agintari, Diputazioko lendakari ta abar, Mariaren ondoan. Baita trikitilari, txistulari, dantzari ta zer ez?

Bertsolariak bina bertso kantatu giñuzen erri-otoitz garaiean. Nereak, gutxi gora-beera, auek ziran:

Eun urte gaur aingerutxo bat
Zumaia'an jaio zitzaigun,
eta gurekin meza entzuten
ara nolatan daukagun.
Aurrera ere, Jaun Zerukoa,
zuk egin zaiozu lagun,
gure Maria gure artean
luzaro izan dezagun.

Jaungoiko ona, gaur Zuretzako
gure esker ugaria,
emakumezko batek izan du
eun urteko saria.
Urte askotan jarrai dezala
autsi gabeen aria,
zumaitar danak poztu zaitezte
ta zorionak, Maria!

Elizatik ertenda, zaarren edo jubilatuen
etxean gendun amaiketakoa, Maria ta
agintariak buru zirala. Bazuan erregali
ugari.

Bere bataioko agiri edo zertifikatua ira-
kurri zuten. 1882'an, Abuztuaren 8'an,
arratsaldeko iruretan jaio zan, da egun be-
rean bataiatu. Gaur aña lujo ta bazkari
etzan ibilliko. Bapo aldatu gera.

Ondoren, erriko plazan, aizkolari, arrija-
sotzaille, ollar-joko, basurde arrapatze,
bertsolari... Gozatu zan jendea, ain emaku-
me agurgarria txalotuz.

Ipui bat gogoratzen zait, bearbada ger-
tatua.

Basarri batean, eun urte betetzera iritxi
omen zan amona. Bai mandio zabalean
bazkari ederrarekin ospatu ere. An omen
ziran soñu-jotzalle edo trikitalariak. Alako
batean, billoba batek ala dio eun urteko
amonari:

– Amona, gaur dantzan egin bearko dezu.

– Zer uste dek: larogei urtekoa nagola dantzan ibiltzeko?

Orain ixtori piska bat. Maria jostuna izan omen da bere bizi guzian. Gaur Zumai'ko ospitalean bizi da.

Ospital au, Belmonte torero pamatuaren laguntzaz egiña omen da. Bi korrida izan ziran erri ontan, artarako plaza berak jarrita; ta, jakiña, toreatu ere bai. An bildu zan diruarekin, etxe au altxa.

Etzuan asko pentsatuko, eun urteko bat bertan bizi bear zunik.

Nik galdera au egin nien:

– Nolaz etorri zan Belmonte Zumai'ra?

– Emen Zuloaga ta Beobide lagun aundiak zitun; da, oiengana etorri zan batean, erri ontaz txoratu zan. Bai erregali ederra egin ere.

Jaun Zerukoak ordaindu dezaiola betiko atsedenean.

Zumai'tik oso pozik etorri nintzan, eun urteko neskatxari bi musu emanda.

Alde batetik itxaso ta
bestetikan mendi-pilla,
oien artean erri polit au,
langillea ta umilla.

Ipui kontari ez naiz asiko,
au da egi biribilla:
bizi luzea nai duan ura
Zumaia'n saia dedilla.

* * *

Abuztuak 15, igandea, 1982'an.

Gaur Ama Birjin egun aundia. Euskal-
rriaren erdia pestetan izango da. Otaño
andoaindarrak eta biok Gaztelu'n gendun
geren egitekoa.

Goizetik naiko egualdi tristea ta langa-
rra zan, da giro ona bear erri artan, zerbait
pesta izango bada. Arratsaldean, ala ere,
naiko ondo, aizkolariak ikusten da abar.
Guk egin giñuzen geren alegiñak eta au-
rrera.

Gaztelu, beste mendi-erri askoren gisa,
asko tristetu da. Lau taberna ezagututa
nago erri ortan, da gaur bakarra dago.

Gaur gaurkoz mutil-jende bikaña dago
Gaztelu'n. Zerbaitegatik dabilta ederbegi-
ra sokatiran inguruko errietan. Leku guz-
tietako kanta an ere: basarrietako maio-
razkoak mutilzaartzen.

Euskal Gobernuak ez ote du emango
mendi-erriak zutik eusteko añako la-
guntzarik? Edo gauza eziñezkoa ote da?

Eliza, erretore-etxea ta udaletxe ura egiten
jardun ziranak, etzuten olako asko pentsa-
tuko.

Mendi-erri bikaña
Gaztelu genduan,
gaur bajatua dago
askoren moduan.
Basarriak dauzkagu
eriotz-orduan,
jende zarra bakarrik
suaren onduan.

* * *

Abuztuak 16, astelena, 1982'an.

San Roke eguna. Andoain'go Buruntza mendian giñan Lizaso Kosme ta biok. Gallur ortan santuari eskeñitako ermitatxo bat dago, ta bere auzotarrak ez daukate saltzeko. Euskaldun-mordo polita giñan meza entzuten.

Neretzat, grazi aparta dute mendi-gañetako erromeriak. Euskalerrian iñoiz sinismenik galtzen bada, ermita auetan galduko da azkena.

Orain emeretzi urte izan nintzan lenago, ta gaurko lagun berarekin. Gaur dagon irudi ori, orduan igo zuten idiakin, gurdian

jarrita. Aurretik zegona oso zaarra ta puskatua baitzegon. Bat kendu ta bestea jarri.

Santu edo irudi berri onek badu bere ixtoritxo. Buruntza'ko auzotarrak beren asmoen berri Don Manuel Lekuona oartzuar apaiz jakintsuari eman zioten. Au orduan Andoain'go moja-konbentu batean zegon kapillau. Etzuten gidari txarra birlatu.

Ala, gizon au Donosti'ko denda batera joan zan, gauz zarrak saldu ta erosi egiten dituzten oietakora. An ikusi zun oraingo San Roke. Baita bere baliloa azkar ezagutu ere.

Donosti'ra nundik etorri zan? Begira: Segovia'n eliz edo ermitaren bat bota zuten, da ango apaizak ijito batzuri saldu be-reun pezetan.

Tratalari bizkor oiek alegiñak egin omen zituzten Burgos'en saltzeko; baña ezin. Ondoren Gasteiz'en; emen ere berdin. Da Donosti'ra etorri ijito santuzaleak ta len esan degun etxe ortara saldu, ta andoaindarrak ortik erosi zortzi milla pezetan.

Ijito oiek santua erosi
zuten Segovi aldean,
gero saltzeko egiñaletan
Euskalerrira bidean.
Burgos, Gasteiz eta Donosti'ra
iritxiak azkenean,

santuak ere maite ditugu
irabazirik danean.

Apaizen batek saldu zuan da
ortik asi aldakuntza,
ijito batzun eskuetatik
iritxia zan onuntza.
Geroztik bere egon-lekua
ortxe daduka Buruntza,
andoaindarrak izan dezaten
mendi gañeko laguntza.

* * *

Abuztuak 17, asteartea, 1982'an.

Zugarramurdi'ra joan gera Etxeberria ta biok. Aspalditxotik ezagun degu erri polit ura, ipar aldeko Euskalerrria ondoan dula. Pestetan zeunden, Ama Birjiñetan dituztelarik.

«Zugarramurdi'ko sorgiñak» nork ez du entzun? Erri txiki paketsu ortan daude ain aitz-zulo pamatuak. Ortik etorriko zaio sorgiñen pama.

Garai batean, kontrabandistak ere ugarri omen ziran. Orain ez ainbeste.

Badu etxe bikañik, arri gorriarekin egin da.

An giñuzen Arria, Mendizabal, Arregi ta Etxebeste aizkolariak. Baita Perurena berdingabea ere.

Ango jende umoretsuarekin ez da aspertzen bertsotan. Baña guk etxeruntz abiatu bear, eun kilometro inguru badaude emendik eta. Agur, Zugarramurdi! Beste bat arte!

Zugarramurdi aundia ez da
baña polita benetan,
aruntz pozikan joaten gera ta
etorri berriz penetan.
Kantu-gogoa sentitutzen da
seme-alaba danetan,
nik galdetzen det: Gauza oberik
al dago mundu onetan?

* * *

Abuztuak 20, osteguna, 1982'an.

Gaur emakume eldu bat ikusi det, urte guziko euzkerazko egutegiari begiraka. Egutegi onek euskera utsean dakarzki giza-izen guziak. Ala nion nereko:

– Aurren bat nunbait ere jaio dek eta ari izena jartzeko zebillek au izen billa.

Galdetu nionean, ala erantzun zidan:

– Bai. Nere lagun batek familia izan du, ta neri esan dit euskerazko izen bat pentsatzeko.

Nere gogorapen batzuk: Emendik urte batzuetara, Euskalerrian ez da izango Joserik, Antoniorik, Andresik, Isabelik eta abar, baizik Joseba, Andoni, Ander, Eli ta abar izango dira. Ori oso ondo dago, gu euskaldunak gera-ta. Baña bildur naiz izenarekin bakarrik ez ote geran geldituko.

Berrobi'ko plazan askotan egoten naiz, jolasean dabiltzan mutil koskorrai begira. Erdera utsean itzegiten dute, euskera besterik ez dakiten gurasoen umeak. Amaika aldiz esan diet:

– Euskeraz ere itzezin bearko diagu, ba!

Baña oraintxe aspertu naiz ta ez det ikusten euskerarentzat etorkizunik.

Demokrazi-arrastoan sartu giñanean, jakin gendun berria: bi egunkari euskaldun bagiñuzela aurki. Poztu nintzan, baña zakurraren putza. *Deia*'k eta *Egin*'ek zer dakarkite euskeraz izenetik kanpora, ta nolakoa? Garai obeak etorri ditezela!

Euskal izenetikan
badegu aukera,
pozik ikusten degu
olako jokera.

Baña gure izkuntza
badijoa bera,
izenakin bakarrik
geldituko gera.

* * *

Abuztuak 23, astelena, 1982'an.

San Bartolome jaiak daude Ibarra'n aurrez asita. Biar baita San Bartolome. Txekor jatea zan, kanpoko sutan erreta, zugarramurditarrak erretzalle zirala. Bazan umorea, sokatiralari, bertsolari ta abar.

Arratsaldean gauz batek biotza ikutu zidan: dantza-soka atera zuten gizon elduak.

Garai batean etzan izango dantza-soka gazteak atera gabeko pestarik. Gure aita zanak, dantza-soka gabeko pesta erromeri alarguna jotzen zun. Bera ere amaika aldiz dantzatua omen zan. Dantza lotuaren indartzearekin galdu zan jolasa. Ibartar jatorrak ez ote dute jarraitzallerik izango?

Sebastian Lizaso ta biok giñalarik, egin giñuzen geren alegiñak.

Gu etxera etorri giñanean, gelditu zan jendea. Oraintxe pestan ez dago jende eta kotxe paltarik, arranek ezik.

Dantza-soka ta txistu
ziran modakoak,
ederbegira ibiliz
sarri olakoak.
Zoritxarrez dauzkagu
gaur pipiak joak,
zer ekarri bear du
emen gerokoak?

Gure pestak lenago
zerukoen antza,
lotuakin etorri
zitzaigun mudantza.
Pasodoble eta fox,
tangoa ta baltsa,
amaika eztabaida
sortutako dantza.

Garai bateko zarrak
baleude begira,
Euskalerriko pestak
eman duten jira!
Asarre gogortxuak
sortu izan dira,
orain olako kezkiak
ez degu sikira.

Garai batean dana
gendun pekatua,
orain pentsamentu oi
dago mudatua.
Naiz dala askatua,
naiz dala lotua,

dantza-zaletasuna
dago bukatua.

Emen askatasunez
gaude osatuta,
fede zaarra or dabil
berriz lotsatuta.
Gauza onik ez dago
neurritz pasatuta,
narraskeri geiegi
ondo pentsatuta.

* * *

Agorrak 1, asteazkena, 1982'an.

Ostiralean, 27'an, San Agustin bezpera, gure erri ontako pestan asiera. Ezin esango degu gauza aundirik izan danik. Baña izan da umorea ta alaitasuna, asarrerik txikienik ere ez da izan-da. Ez da gutxi gure egunetarako.

Ostiral-gauean *Oskorri* taldea gendun. Bai bapo soñua jo ta kantatu ere.

Larunbatean, santu aundiaren eguna. Meza nagusian jende asko. Bertsolari, dantzari ta txistulariak, beren egitekoak ziztuztelarik. Itzaldi samur ta goxoa bertako seme Don Bitor Gorria'rena.

Gure zaindari onen bizitzak eman zizki-

dan gogoramen batzuk. Oso urrutiko santua omen da, Afrika'koa. Ta aspaldikoa; milla ta seireun urte ba omen dira.

Jaungoikoarengana noizbait biurtu bazan ere, nolabait samar ibilitakoa gazte denboran, da gaurko pamili askorekin antz izugarria zuana. Ama, santa bat omen zan. Aita, fede gabekoa. Ta semea, erririk-erri, iñun ziran etsai-klase guztiakin.

Euskalerriko pamili askotan ere gaur ez al da orixe gertatzen? Ama bakarrik elizara. Ez dezagun itxaropenik galdu.

O, San Agustin, erori zihan
mundu txar onen saretan,
ama maitea bizitu arren
sinismenaren garretan,
baña denboraz konturaturik
zenbiltzan bide txarretan;
beste ainbeste gerta dedilla
gure Euskadi onetan.

Eguardiz ta arratsalde Lasarte ta Etxeberria'k kantatu zuten. Oso ondo kantatu ere, beren ondorenean trikitixa zala. Txinga-txapelketa ta abar, izan zan zer ikusia.

Igandean, bazkal aurretik, erriko aizkolari ta trontzalariak genitun. Artu zuten berotu ederra. Izan ere, alakoxeko giroa zanda.

Goiz ta arratsalde, Mitxelena'k eta Li-

zaso semeak ondo bete zuten beren egitekoa. Mitxelena zaarra oraindik gazteriar lekua uzteko ez dago.

Pestarik politena arratsaldeko dantzari-xapelketa izan zan. Amalau bikotek artu zuten parte. Badago anketako miñik ez dun gazterik, arranek ezik.

Agirre-Sagarzazu azkoitiar bikotea er-ten zan lenengo. Bañan juezentzat etzan lan errea izango. Nere begietarako, beintzat, an ez baitzan txarrik eta dudakorik.

Erriko onenarentzat zegon saria, Ibarbia-Ibañez'ek eraman zuten. Ez baitzan besterik er-ten erritik. Naiko lotsagarri.

Astelenean, zaarren amaiketakoa eguardian; arratsaldean, ume edo gaztetxoan arratsaldelkoa; ta gauean erri guziarena, *Axariak* taldeak alaituta.

Bukatu ditugu aurtengo San Agustiñak, beste urte bat arte esanez.

Afrika aldeko santu aundi au
daukugu gure zaindari,
bere gisara konbertitutzen
badegu premi ugari.
Aurtengo jaiak pasa ditugu
soñu, dantza ta kantari,
urte askoan jarrai dezagun
lagun deigula danari.

* * *

Agorrak 1, asteazkena, 1982'an.

Amaika aldiz entzundako esaera zaar bat etorri zait gogora, gaurko periodikoa irakurrita: «Urrutiko intxaurrak amalau, bertara joanda lau».

Danok dakiguna, Idigoras oñatiar futbolista joan zala, gure Erreal ekipotik Mexiko'ra milloi askoko kontratoarekin, oraindik orain. Da zer gertatuko ta Balentzi'ra etorri omen da. An ez omen zaizkio gauzak ain ondo joan.

Joan dan San Juan egunean ezkondu omen zan, Arantzazu'ko Amaren oñetan, Mexiko'ko neskatxa batekin. Andre ona ekarri badu Amerika alde ortatik, gaitz erdi.

Oñatiarrai bertso batzuak
esaera zar bat gogoraz,
emengo gisa Amerikan e
lur danak ez daude loraz.
Zu Mexico'ra pozikan joan,
gauzak aldatu denboraz,
Balentzi aldean suerte ohea
opa dizut, Idigoras.

Bizimodua nola onduko
au da gizonan jokia,
ori pentsatuz makiña batek
utzi du bere txokoa.

Nunai dirua zail izaten-da
auxen da gure kakoa,
seme askori gertatu zaie
zuri gertatutakoa.

Mexico'raño joan ziñan baña
Euskalerriratu laste,
ala ere zuk izango dezu
nik dadukaten ainbeste.
Ta Arantzazu'n San Juan egunez
ziñaten senar-emazte,
utsik etzera etorri eta
kontentu egon zindezke.

San Juan egunez senar-emazte
egiñikan Arantzazu'n,
«Idigoras'ek suerte ona»
makiña batek esan zun.
Elorri gañen dagoan Amak
egin beza laguntasun,
pamilian da fubol-zelaiian
suerteia izan dezazun.

* * *

Agorra 2, osteguna, 1982'an.

Azken urte auetan indartu eta ugaldu
zaizkigu ba *tragaperras* makina oiek. Eus-
keraz, *diru-irentsizaleak* edo *txakurrak-
irentsi*? Dana dala, jendeak gogor jokutzen
du, tabernarik ez da egongo, bi edo iru ez
ditunik eta.

Eletronika-bidez egiten dute lana; ta, gaurko periodikoak dionez, arritzeko aurrapenak ba omen datoz makina oietan.

Norbait sartzen bada traste ori dagoan tabernara edo gelara, makinak berak esango dio:

– Zergatik ez dezu nerekin jokutzen?

Edo asko irabazten ari bada:

– Zer ausarditsua zeran!

Amorrazi-aldi batean makinari kolpe bat eman ezkerro:

– Min artzen detelaaa...

Zer ikusteko ote gaude? Askoren iritiz, aurki botoi batzuri sakatu ta lan geienak egingo dira. Mundua zero biurtuko ote da? Esku-soñuari «inpernuko aspoa» izena jarri ziotenak begira baleude... Ta, bitartean, gizona kezkatu, alkar iltzen noiz asiko geran.

Atzo, ain zuzen, andoaindar baten karta edo eskutitza artu det. Nere *Bizitzaren arian* liburutxoak irakurri omen du ta zorionak bialtzen zizkidan. Dakidala, ez det ezagutzen. Ona bere zuzenbidea: Agustin Zinkunegi, Grupo Santa Kruz. Ten. 1 – 11 – C. Andoain.

Nere lan ortan askotan irakurri dula «Gauzak ederki aldatu dira», ta au galdetzen dit: Zenbat aldatu da onerako edo txarrerako?

Ez du erantzun errexa. Baña, nere iritzi apalean, loa galerazten dun aurrerapen asko dago gaur; ta lo ondo egiten ez duna, gaizki bizi da. Esaera zaarra: lo ondo egiten duna aberatsa dala.

Urte gutxitan ugaldur dira
makiña bat aurrerapen,
ikusten dana sinistu eziñik
sarri bizi gera emen.
Baña bildur naiz okerrerako
asko ez ote diraden,
Jainkoak daki zer ikusteko
mundura sortu giñaden.

Jende geiegi sumatutzen da
ezin egiñikan lorik,
edo ortarako ezin arturik
bear añako denborik.
Asko ta askok ezin billatu
bizi izateko gogorik,
Urbi gañeko artzai jatorrak
ez daukate olakorik.

Egi galantak ez al dirade
lengo zaarren esaerak?
«Mundua ere galduko zula
lapitzak eta paperak».
Zertako dira eletronikaz
lana egiteko erak,
irabaziak baño geiago
baldin badira galerak?

* * *

Agorrak 5, igandea, 1982.

Etxe inguruan paseatzen nabillela, mojatxo batekin itzegiteko era izan det. Afrika'ko Zaire'n omen dago misiolari, ta illa-beteko oporrakin edo jaiakin etorri zala.

Alderdi artan zer berri galdetu nionean, «Ura beste mundu bat da» erantzun zidan.

Erri-alde pobrea omen da; industririk ez. Jende-pill izugarriak bizi dirala. Lurra oso aberatsa. Lana egin ezkeru, urtean bi aldiz arrapatzen diran kosetxak ba omen dira. Gizon bakoitzak iru edo lau andre izaten ditula; ta, nai izan ezkeru, geiago ere bai, ta danak lege barruan. Ango emakumeak astoak bezela lana egiten omen dute, ta gizonak deskantsuan.

Ez ote dago barkukada bat edo abioikada batzuk neskaz beteta andik ekartzerik gure euskal basarrietarako? Emengo basarrietako bizimodua pozik artuko luteke ango emakumeak. Emen, neke asko dalako, neska batek ez ezkondu nai basarrira. An ez dago olako konturik, agidanean.

Ardorik ere ez dago. Jai aundiren bat dutenean-edo, etxean egiten dute ardoa. Onek esan nai du maatsa badutela.

Ala ere, beren bizimoduarekin konforme bizi omen dira. Au zion dalako mojatxoak:

– Emen gauz geiegi daukazute, konforme bizi izateko. Asko izan da geiago nai.

Olaxe gera nunbait mundutarrak.

Mojatxo orrek esan dizkida
kontu xelebrea askoak,
berak ikusi dituan gauzak
ez dira gezurrezkoak.
Iru-lau andre soro-lanetan,
deskantsun gizonezkoak,
olako aukerik ez dadukagu
emengo maiorazkoak.

Basarrirako dagon mutillak
dauka bijili ta barau,
Euskalerriko etorkizunak
sarritan bildurtutzen nau.
Emen andre bat ezin billatu,
an berriz iru eta lau,
ondo pentsatzen jarri ezker
xelebrea da mundu au.

* * *

Agorrak 10, ostirala, 1982'an.

Gaur eztai edo boda batean izan naiz.
Gure lantokian dabillen neskatx batena,
ain zuzen. Elduaindarra da; Maria Luisa
izenez. Bere mutilla, Jon, Alzoarra.

Nere denboran, onelako pesta askotan
izan naiz. Bikote eder askoak ikusi ere bai.
Baña gaurko au ere ederrenaren mallan
jarri bearko da ba.

Elduain'go eliz politean gendun elizki-

zuna. Gaurko mundu nastuan zibil-
ezkontzak edo arrimatuta bizitzeak modan
jarri zaizkigun ontan, alakoxeko grazi
aparta daukate eliz-puntzio edo ezkontza
auek. Ura zan kantatzea! Apaizaren itz-
iturria, berriz, ortik onerakoa.

Ondoren, Izazkun'go jatetxe sonatuan
gendun bazkaria, lantokiko lagun guztiak,
auzo, aide edo pariente, ezkonberrien gu-
rasoengandik asita, bertan giñalarik. Ba-
zan umore ta dantza.

Bein da berriro milla zorion
Maria Luisa ta Jon'i;
ez dan gauzikan aitatutzerik
iñori etzaigu komeni.
Geiago ez dago eskatutzerik
gure mundu triste oni,
zeru-kutsuzko eguna zan da
oso konporme nago ni.

Uste ez dala etorritzen da
ekaitz edo eraso,
gu bizi geran mundu kaskar au
beti ez da eroso.
Ezti-kutsutan ezin leike izan
zuen bizitza osoa,
urte askotan izan zazute
gaurko irripar gozoa.

* * *

Agorrak 12, igandea, 1982'an.

Elduain'go erria Ama Birjin jaietan dagoarik, an izan gera Etxeberria ta biok.

Eguardiko bertso-saio aurretik, pelota-partidua zan, lau pelotariak kanpotarrak zizalarik. Garai batean zeñek esan erri ontarra kanpotik ekarri bear zituztela? Gizon eldu batek ala esan zigun:

– Erri ontan pelota asko galdu da, beste gauz batzuek indartu badira ere.

Joan ziran nunbait Soroa ta bere lagunnen garai aiek.

Arratsaldeko bertso-saioaren ondorenean, *Egan* taldea asi zan soñua jotzen. Talde au ona izango da, baña aparteko adurra du jendea biltzeko. Ori izan ezkerro, ez dago besteren bearrik gaurko gazteriarrentzat.

Gaurko gazteak txoratzen dira
sumatzen badute *Egan*,
komeni zaigu jolastutzea
euskaldun jatorren eran.
Elduain ortan pentsamentu bat
ibili nuan neregan:
auek danentzat lantoki bana
noizko izango ote dan.

Aita ta amari dirua kendu
ta «goazen erromerira»
berak ez dute irabazirik
ta legezkoa ori da.

Guraso asko negar-malkotan
seme-alabai begira,
emen lanikan ez bada ugaltzen
pestak bukatuko dira.

* * *

Agorrak 18, larunbata, 1982'an.

Arrua'ko pamili batean beren billera zutela-ta, egun eder bat igaro gendun. Itziar'ko Uranga'k eta biok kantatu giñuzen egunari zegozkion bertsoak.

Endoia'ko ermitatxoan lenengo meza santua, pamiliko bat meza-emale zutela.

Ondoren, bertako Ziolar basarri jatetxe ederrean alkartasun-bazkaria. Bazan umore ederrik eta dantzatu bearrik.

Au, garai batean, erromeri-leku bikaña omen zan. Bertsolariak ere amaika bertso kantatutako lekua, Uztapide tartean zala.

Izan ere, alako parajea dago. Lareun metroko beetik gorakoan. Belar-zoru piña, pago izugarri batzuk ondoan ditula. Gurekin ziran gizon eldu batzuk au zioten:

– Emen egiten ziran erromeriak! Amaika dantza eginda gaude. Oraingo gazteak, berriz, beeko sala illun oietan sartu ezkerro konporme daude.

Au nion nereko:

– Oraingo gazte auek kontaminazioaren kontra ta ekoloji edo orrelako orren alde gogor saiatzen dituk; da, bitartean, berak zerri-toki illun oietatik atera gabe egongo ituzkek.

Txirrita zanak au zion bertso batean:

Bestea juzgatzen errexago dek
norbera portatzen baño.

Onekin ez det esan nai gazte guztiak berdiñak diranik, mendizale amorratuak ere ikusten dira-ta.

Iñoiz bada-ta mendia da gaur
gauza osasungarria,
an egiten da gorputzarentzat
gosea ta egarria.
Len esan dedan ostatu ori
ain ondo dago jarria,
makiña batek zapaltzen dute
Ziolar'ko basarria.

Pamilitako alkartasuna
gaur nunai ez da ikusten,
garai bateko ainbat lokarri
bapo ari dira austen.
Dirua edo politika da
ari gaituna itxusten,
maitetasunak pakea du ta
saiatu berari eusten.

* * *

Agorrak 26, igandea, 1982'an.

Idiazabal'go Ursuaran auzoan izan giñan Lizaso Kosme ta biok. Auzo txiki-txiki bat da. Baña, garai ontan, ardi-puxka goxoak jateko leku egokia.

Artzai bat ere ikusi gendun, arkumemordo bat saltzeko modukoak zeuzkala. Artzai oni galdera au egin nion:

– Gazta itxurazkorik-edo ba al dauzkazu?

– Erregaliz emateko gazta oiek oso onak egiten ditugu; baña saltzekoak ondo egiten ezin asmatu.

Jende au mendi gañeko aize garbiz arnasten da ta kontuz ibili.

Bazkaltzen ari giñala, onela zion gurekin zan batek:

– Oraindik urte asko ez dala, Idiazabal'en lau apaiz ziran. Guk, berriz, bestea gendun. Gaur an bakarra dago; emen bat ere ez. Idiazabal'ek gaur bi milla ta irurogei ta lau bizi-lagun dauzka. Orduan, berriz, askoz gutxiago, azken urte auetan asko azi da eta. Gaurko au gutxiegia izango da; baña ordukoa geiegia. Munduaren erdia apaizik gabe zegonean, Euskalerriko erri txikietan lau edo bost. Erljioak ere ez ditu gauzak ondo banatu. Pekatari izan nunbait mundutarrak.

San Migel jaiak ziran ezkerro, bertsola-

riak egin giñuzen geren alegiñak; ta gaue-
rako etxera bidean asi giñan, danak agur-
tuta.

Ursuaran'go auzo onetan
len izan gabe nengoan,
pake santuan antxe bizi da
erreka baten ondoan.
Etxegarate'tik gertu dago
iñorrek nai badu joan,
eguna lasai igarotzeko
ai zer lekua dagoan.

* * *

Agorrak 29, San Miguel eguna, 1982'an.

Gipuzkoa'ko Gaintza'n izan gera Mitxe-
lena ta biok. Bertako jaiak zituzten. Ortik
kanpo, kultur-etxe edo orrelako baten le-
nengo arria jartzea. Beraz, gaintzatarrak
ez daude lo.

Garaikoetxea Euskadi'ko lendakaria
ere etorri zan, bere ministro Labaien jauna
ta beste lagun batzuekin.

Alkartasun-bazkaria izan zan, da ez no-
lanaikoa. Badago pulamentuzko jenderik
mendigain ortan.

Lendakariarekin itzegiteko zoria izan
nun bazkal ondoan. Gizon gozo ta atsegi-

ña iruditu zitzaidan. Agurtzeko itzaldian au
esan zun gutxi gora-beera: Oso pozik zi-
joala egun eder bat pasata, ta atsegingarri
egin zitzaiola, batez ere, euskera besterik
itzegiten ez dan errian eguna igarotzea.

Zorionak eta aurrera, Karlos!

Agintariak ez dauzkagu lo,
lanean dabiltz jo ta ke,
itxu ez dagoan edozeñek
garbi ikusi lezake.
Gure erria sarri galtzen du
errespetorik ezak e,
pake piska bat baldin bagendu
Euskadi ondo litzake.

* * *

Urriak 6, asteazkena, 1982'an.

Sendagilleak aspaldi esan zidan berriz
ere operatu bear niñula ta deituko zidala
noiz etorri Erresidentzi ontara.

Oraingoa zazpigarrena izango da. Era-
negun deitu zidan gaur etortzeko lenengo
orduan, da emen nago Donosti'ko etxe
aundi ontan.

Etorri orduko bixitatu nau, ta ostiralean
ebakuntza edo operazio ori egingo didala.

Azkenengoa izan dedilla. Arroa banintzan ere, etorri zaizkit umiltzeko moduak. Ikusiko degu zer gertatzen dan.

Bein okertu giñan da
zuzendu eziñik,
Gaixo-etxeko berri
ikasiko det nik.
Umorea badaukat
Jainkoak emanik,
petralduta ez pentsa
obeak geranik.

Zazpigarrengo aldiz
etzaten naizela,
datorren ostiralez,
esanda bezela.
Oñaze naigabeak
lagun ditutela,
beste munduko orde
izan ditezela.

* * *

Urriak 22, ostirala, 1982'an.

Gaur dira amabost egun operatu nindutela, ta naiko ondo nago Erresidentzi ontan. Jekitzen asi naiz. Garbiketa-lanak-eta neronek egiten ditut.

Amaika aldiz esan det, gizonak bere

egin bearrak berak egiten baditu ta miñik ez badauka, konforme egoteko moduan dala. Ta ni ere alaxe nago.

Bi oieko gela danez, irurogei ta amasei urteko aiton bat det lagun, azkeneko gerra zikin ortan anka moztua. Ezker aldetik ibili omen zan, da Franco il arte ez omen zun iñundik xentimorik kobratu. Orain irurogei ta bi milla pezta kobratzen omen ditu illean.

Amaika aldiz esan dedana: zaar jendea egon dala orain baño gaizkiago ta mixera-bleago. Danak ondo mereziak dituzte.

Aurki botazioak ditugun ezker, bada oraintxe zer entzuna ta zer irakurria. Baita naiko bildur ere. Izan ere, ez da gutxiago-tarako. Emengo bonba lertu bearra ta emengo gizon iltzea! Geienak okerrenaren bildurrez.

Bakoitzak bere santuari ere oraintxe erregutzen dio pin. «Ni pekataria» bapo aztu zaigu, arranek ezik.

Al dan azkarren etorri dedilla illaren ogei ta zortzia.

Ondoren, berriz, Aita Santua datorkigu, San Inazio jaio zan etxe aundi ortara. Gure Euskadi maite onen onerako izan ditezela danak. Badaukagu zerbaiten bearra.

Len esan dedan bezela jeikitzen asi naitzen ezker, sei bertso jarri ditut gaurkotasunez jantziak, oso onak ez badira ere.

Zorionean etorri bedi
aurten San Simon eguna,
«udara joan da negua eldu da»
da guk ikasi genduna.
Udaberria edo udara
da aurten datorkiguna,
gezurrezkoa ez bada beintzat
politikoen jarduna.

Ainbat alderdi ainbat berri on
eskeintzen dizkigutenak,
seguru asko lautatik iru
sinistu ezin leizkenak.
Gezurrik gabe itzegiteak
eman al zitun azkenak?
Guk nai ditugu agintariak
egiakin datozenak.

Alkar iltzeak utzi ditzagun,
dago pake-egarria,
komeni zaigu indartutzea
maitetasun-lokarria,
edo bestela gañean degu
uste gabeko arria;
euskerak ere artuko luke
egizko udaberria.

Gure onerako izan dedilla
ematen degun pausoa,
piska benikan ondu ditezen
erria edo auzoa.
Gu bakarrikan ez gaude gaizki
baizikan mundu osoa,

aundinai orrek sarri galtzen du
gure irripar gozoa.

Lana egingo genduke baño
jornal onaren trukera,
zazpi pausotan igo nai degu
langilletikan dukera.
Gorroto eta inbiritikan
oraintxe bada aukera,
galga onetan ezin iritxi
maitasunezko pakera.

Ez dago zertan asarreturik
emen zar eta gazteak,
petralkeritik etortzen dira
burruka eta nasteak.
Bakoitzak bere pentsamentuak,
bakoitzak bere usteak,
geren saillean aleginduta
errespetatu besteak.¹

Urriak 25, astelena, 1982'an.

Gaur etorri naiz Erresidentzitik. Esan
bearrik ez dago, pozik. Mediku edo sen-
dagilleak egitekoak egin omen dizkidate.
Ortik aurrerakoa, denborak nai duna. Min
edo oñazerik gabe nago ta ez da gutxi.

---

(1) Bertso auek *El Diario Vasco*, argitaratu ziran,
1983-XII-10'n.

Askotan kejatu izan gera seguroaz edo gaxo-etxeetako langilleez; da, zer esanik ez, medikuz. Nik egia esan, ez daukat orrelakorik. Nerekin portatu diran baño obetogo ez dago jokatzetik. Asi goiko maillatik eta azkenengo maillaraño, badaukat zeñi eskerak eman.

Egino jauna gidari nuan,
ondoren gañontzekoak,
ainbeste gizon da emakume
badauzkat eskertzekoak.
Emen kristauak ikusten dira
aingeruen antzekoak,
nik etzaitzuet iñoiz aztuko,
langille biotzekoak.

O, zenbat aldiz irristatzen dan
zorioneko mingaiña!
Geldirik edukitzeko berriz
ez da alaja bikaiña.
Gerok ez degu iñoiz okerrik,
beti besteak egiña.
obe genduke geren erruaz
konturatuko bagiña.

Etxe aundian izandu det nik
tratamenturik onena,
urre gorritan ez da ordaintzen
neri egin diratena.
Sarritan irripar bat bakarra
dana balio duena,

ortik pentsatu maitasunetik
emen iritxi leikena.

Erresidentziko jende onak,
nai nizuteke itzegin,
egin zenduten baño geiago
ezin zenidaten egin.
Zuen lan ori ezin ordainduz
bizi bearren da Txomin,
zuentzat oroitzen dan seme bat
badaukazute Berrobi'n.

* * *

Azaroak 6, larunbata, 1982'an.

Jaungoikoak bakarrik jakingo du gaur-
ko eguna zenbat lekutan apuntatuko dan
betiko. Ni ere nere ezerezean ortara noa.

Izan ere, mundua mundu danetik, Aita
Santu batek gaur lenengo aldiz oñak jarri
ditu Euskalerrian, da Loiola'ko Inazio jaio
zan lurrean, ain zuzen.

Españi'n ixkin batetik bestera daramaki
egun-mordotxoa. Atzo Granada'n zan.
Gaur goizeko bederatzi ta erdietan iritxi da
Azpeiti'ra «elikotero» batean.

Atzo arratsaldetik jendea zai jarri zan
Loiola inguruan. Gaur berreun milla perso-
na izango omen ziran.

Amabi ta erdietan-edo, bukatu ditu bere egitekoak eta bere «txori» ortan sartu ta Naparro'ko Xabier'era joan da, santu aundi au jaio zan etxera.

Joan Paulo bigarrena Aita Santu au ez degu makala. Irurogei ta bi edo iru urte edukiko ditu, ta iraun egin bear da orrek dabilkin trotean, milloika persona inguruan ditula.

Munduko nazio askotan izango zun arrera ona. Baña Españi'n, Euskadi barruan dala, egin zaionak, marka guziak autsiko zitun.

Askotan dana galdua ote dagon pentsatzen degu, baña Kristoren ordezoak badu oraindik bere itzala ta errespetoa. Beraren itzak ere ez dira nolanaikoak, gogorkeriaren kontra ta abar.

Meza santuaren asierako itzak ere euskeraz esan zitun da mundu guzian entzungo ziran, gaurko aurrerapenen bidez. Ez giñan asarre euskaldunak. Auek izan ziran: *Aitaren, Semearen da Espiritu Santuaren pakea zuekin.*

Gure izkuntzak leku berezia izan du Loiola'n. Alaxe bear ere. Basarrik eta Lasartek bina bertso kantatu zituzten meza-
ren azken aldera, Aita Santuak arreta aundiz entzuten zitula. Beste itz batzuk ere euskeraz jaulki zitun San Pedroren ondorengoak. Ikasbide ederra emengo jauntxo askorentzat.

Gure arteko batzuentzat ez da gustagarria izan Aita Santuaren etorrera au. Ala adierazten dute pareta edo ormetan azaldu diran letreroak. Ez gaitu batere arritu. Aspaldi ikasi gendun dotriñan Elizak etsai asko zitula, Kristok berak ere alaxe izan zitula-ta.

Beste gauz bat ere etzaigu geiegi gustatu: ainbeste milla polizi aurretik eta inguruan ibiltzea. Baña gizonak bagera geran bezelakoak eta olaxe ibilli bear.

Billera zoragarria izan da. Bizirik geran artean aztuko etzaiguna.

Milla esker, Aita Santu Joan Paulo bigarrena, gure Euskadi ontara etorri zeralako. Ta Jaungoikoak urte on askotan gorde zaitzala.

Aita Santua degu
onuntz etorria,
Bera ikusi nairik
zegoan erria.
Pozikan entzun degu
zekarren berria,
jakinda zegoen gure
gose-egarria,
euskaldunentzat egun
gogoangarria.

Kristoren ordezekoak
Loiola'n itzegin,

ezer gorde gaberik
danontzako berdin.
Ez dakit bageraden
erantzuteko din,
gogorkeritik ezer
ez leikela egin,
danak saia gaitezen
pakea izan dedin.

Aita Santua degu
Kristoren irudi,
erakutsi ederrak
eman nairik guri:
munduan odolikan
ez dedin ixuri,
senide geradela
beltz, gorri ta zuri,
naiz ez gustatu gure
arteko batzuri.

Gogoz entzun ditugu
kristau geientsunak,
nola ezjakin eta
ala jakintsunak.
Utzitzeko tiroak
modan dauzkagunak,
eguneroko ogi
jarri zaizkigunak,
dira Aita Santuak
esan dizkigunak.

Danok aunditu gera
gure arrokeriz,

lurreko zoriona
nai genduke egiz.
Gaurko mundua dago
umiltasun-premiz,
alkar galdu naiean
gorroto geiegiz,
Aita Santuak ori
ez du maite berriz.

Munduan zear dabil
ezin geldituta,
gizarajoak badu
naiko meritu-ta.
Naiz plaza baten utzi
tiroz erituta,
berriro irten zaigu
indarberrituta,
bere ardiak ondo
zaindu nai ditu-ta.

* * *

Azaroak 7, igandea, 1982'an.

Tolosa'ko Batzokira joateko deia gendun Lizartza'ko Kasiano ta biok. *Batallón Itxarkundia*'n ibillitako gudariak beren urteko eguna ospatzen zuten.

Eguardiko amabietan meza San Frantzisko eliz zoragarrian, da ondoren alkartasun-bazkaria len aitatutako batzokian. Berreun gudari ta geiago bildu dira, batzuak beren emazteakin. Irurogei ta bost

urte ditu batalloi ortako gazteenak, da oraindik badago gizon gordiñik.

Beren buru izan zuten Lizaso koman-danteak itzegin zigun bazkal ondoan. Ez txantxetan gañera. Ura euskera berea!

Nere ondoan bazkaldu dun gudari zar batek ala esaten zidan:

- Guk egindako ibillerak eta artutako naigabeak, orain esanda ez dira siniste-koak.

Guk ere geren aldetik egin giñuzen ale-giñak. Arratsalde gozoa benetan. Okerra-goko pranko igarota egongo dira gizara-joak, batez ere gerra zikin artan ibilli zira-nean. Zorionak eta eutsi goiari.

Gaur ere gudari itza modan dago. Gure Euskadi maite au odolez bustita bizitzekoa da nunbait. Baña, nere iritzi apalean, gure aberriaren alde atera ziran gudari bulartsu aiek aztuta dauzkagu edo ez ditugu ontzat artzen beren esanak. Bada erdal esaera bat: *La experiencia es la madre de la ciencia*.

Gerok baño geiago iñork ez dakila pentsatzen degu.

Erri bateko pestara aiton bat joan omen zan, bere billoba txikia artuta. Dantzariak ari omen ziran plazan, da mutikoak ezin ikusi jende artetik. Aitonak artu zun bizka-rrean. Bai bapo gozatu ere. Ala omen zion billobatxoak etxerakoan:

– Dantzari bikañak ziran. Ederki egin dute.

Aitonak:

– Bai. Ondo ikusi dituk, baña nere bizkar gañean jarri aizelako ta nere indarrak iraun dutelako.

Askotan ausnartu bear genduke aitona-ren arrazoi au. Zaarrak ez baditugu aintzat artzen, gu ere ez gaituzte artuko gure ondorengoak.

Ondo jokatu ziran
gure gudariak,
ezin kontatu ala
beren mirariak.
Danok badakizkigu
dauzkatzen sariak,
nere partetik danai
esker ugariak.

Ontzat artu ditzagun
aitonan esanak,
gure aurretik daude
gudari izanak.
Euri ta elurretan
lurrean etzanak,
ordukoa ez dakit
an izan etzanak.

Anai arteko guda
gauza mingarria,

berriz ote datorren
nago igarria.
Pake-zale geranak
daukagun larria!
Gutzaz erruki zaitez,
Jaun maitagarria!

* * *

Azaroak 13, larunbata, 1982'an.

Erri txiki bateko illetan edo *entierroan* izan naiz gaur. Lagun baten aitarena, ain zuzen.

Elizara joateari jendeak utzi diola? Ez, enetxoak, ez. Gure erri koskorretako elizak txikiegi biurtu zaizkigu illeta-egunetarako. Kanpoan jendea, barrura sartzeko lekurik ez dagolako.

Gure artean jende asko dago, norbait iltzen danean bakarrik eliza zapaltzen duna. Alare zerbait da. Dana galtzea izango litzake okerrena. Auda nere galdera: Illetako meza orrek ainbeste garrantzi badu, zergatik ez jaieroakoak?

Guk ezagutu gendun elizarako jokera ta gaurkoa ikusi, neri negargurea etortzen zait, neroni santua ez naiz baña.

Aldaketa onen errua zeñek dun? Nere iritzi apalean, apaiz ta praile askok ez gutxiena.

Guri tokatu zaigu
ainbat aldaketa,
lengo kontua degu
dana berriketa.
Illetatan bakarrik
elizak beteta,
munduko pentsamentuz
josiak gaude-ta.

Gidari giñuzenak
sarri zabarkeriz,
ez sinistatutzeko
lengo txorakeriz.
Munduko lanetara
artzaiak eroriz,
ardi gaxoak ere
atzetikan berriz.

Elizarako giñan
gogo onekoak,
bapo aldatu gera
goiko ta bekoak.
Arrazoi badaukate
gaurko legekoak,
etziran tonto txarrak
gure aurrekoak.

* * *

Azaroak 14, igandea, 1982'an.

Berastegi'ko *Basurde* alkartean izan
gera Lazkao-Txiki ta biok. Erri ortako za-
rrak omendu ditu alkarte orrek.

Lenengo, meza plaza ondoko kapi-

lilatxoan. Ondorenean anaitasun ederrean bazkaria. Bazan umorea ta bertsoa. Etziran asarre ainbat senar-emazte zaar. Urtemordo galanta izanik, badago jende gordiñik.

Ala zion batek: Iritxiko zala munduan garai bat, zarrak geiago zeudena, gazteak baño.

Ez diot ezetzik. Gaurko gurasoak aur gutxi ekartzen dituzte. Zarrai, berriz, bizia asko luzatu zaie oraingo aurrerapenaren bidez. Oraintxe bertan ere, irurogei urtetik gorakoak zarrak jota, ez dakit zer gertatuko litzaken.

Kapillako meza-emale Don Txomin Jakakortajarena izan zan. Apaiz langille abertzale jator au, orain bi urte etorri zan Argentina'tik, berrogei urte ta geiago an igarota. Beste askok bezelaxe, anai arteko guda piztu zanean, alde egin bearra izan zun, bizia salbatzearren.

Berastegi'ko semea danez, bere errian bizitzen jartzeko egokiera izan du, ta bere azken urteak ementxe pasa nai lituzke, erriaren alde lan egiñez.

Onak izan dun zoria ere, danak ez dute izan. Abertzale pranko bada, azken arnasa atzerrian emana.

Itz aspertu bat pozik egin det berarekin, pamiliko arrastoa ere badegu-ta. Gaurko nasketa eta euskeraren egoera izan degu

itzegiteko gai. Ez etsitzeko esan digu; lan-
nean jarduteko gogotik, da urak beren bi-
dera etorriko dirala. Ala gerta dedilla.

Basurde alkartean
pozik zan jendea,
txarretikan onera
badago aldea.
Laburra izandu da
gaur arratsaldea,
señalerik onena
ori da ordea.

Berastegi'ra pozik
goizean ertenik,
ta ez degu ekarri
joandako penik.
Gazte zarren artean
ez bada etenik,
altxatuko gerala
pentsatutzen det nik.

* * *

Azaroak 22, astelena, 1982'an.

Atzo Gernika'n kantatu nun txapelketa-
ko saioan, beste amar bertsolariren ar-
tean.

Joan dan udaberrian asi zan bertsolari-
txapelketa, berrogei ta bederatzi gaztek

parte artzen zutelarik. Auetatik sei aukeratu zituzten gure sallera pasatzeko: Lizaso Sebastian, Mendizabal, Otaño, Telleria, Peñagarikano eta Altuna.

Gu, elduak, amazazpi geunden izena emanda. Beraz, ogei ta iru bertsolariren artean erabaki bear da txapelketa nagusia.

Lenengo bi saioak: Oiartzun'en, ill onen 14'an, amar bertsolarirekin; da atzokoa, amaikarekin, Gernika'n. Amuriza ta Enbeitza urrengo igandean sartuko dira, txapel-dun da bigarren daudelako.

Bi saio auetatik amalau aukeratu bear zituzten da baita aukeratu ere: Lizaso Sebastian, Mendizabal, Otaño, Telleria, Peñagarikano, Altuna, Lazkano, Lopategi, Azpillaga, Larrañaga, Gorrotxategi, Garmendia, Xanpun eta Zeberio. Kanpoan gelditu ziranak: Narbaiza, Mugartegi, Arregi, Ezponda, Etxeberria, Lizaso Kosme eta Iraola.

Orain, legeak agintzen dunez, amalau auek, txapelduna ta bigarrenarekin amasei, bi saio dauzkagu egin bearrak Idiazabal'en da Durango'n; da zortzi pasako dira aurrera, Donosti'n azkena jokatzeko ta txapela erabakitzeko, beste zortziak kanpoan gelditzen diralarik. Gure izkuntzaren onerako izan dedilla.

Atzo *Santanapeko* prontoian jendea

ondo zala esan bear, ta goiz ta arratsalde
gañera. Ta pozik aundiena eman zidana,
gazteak asko, neskatz ta mutiko. Baliteke
laño beltz artean eguzki zuria azaltzea.

Beste uste gabeko zerbait ere gertatu
zan: sei gaztek izan zutela aurrera pa-
satzeko zoria. Geroak esango du zer ger-
tutzen dan. Itxurak diranez, bertsolari-
paltan ez da geratuko Euskalerra.

Euskalduna beti da
txapelketa-zale,
alkar neurtu bearren
basarri ta kale.
Baña sortu lezake
ainbat denborale,
nola izan nai degun
danok irabazle.

Txapelketako lana
ez degu trankilla,
dardarrean jartzen da
or gorputz ixilla.
Burua ta mingaña
sarri korapilla,
errian onerako
gertatu dedilla.

* * *

Azaroak 28, igandea, 1982'an.

Gaurko *El Diario Vasco* egunerokoak dionez, eun taberna ta geiago zabaltzen omen dira Gipuzkoa'n urtean. Azkenengo iru urteetan, lareun da ogei ta amabost iriki dirala. Kapeteri ta danak, jakiña.

Ate guzietan taberna ta denda jarriko zala esan zunak, arrazoi izango zun seguru asko.

Pabrikak itxi ta langilleak kobratzen dun sari orrekin negozio ori jarri dutela askok.

Irabaziak gutxitzen da gastu-bideak ugaltzen. Erri zar onek martxa ontan aurrera joan bear baldin badu, ez gera makalak.

Beste galdera bat ere sarri sortzen zait: Lantokiak ixteko ta langilleak kalean uzteko, millaka milloi zabaldu dira Euskadi'n. Diru-pilla orrekin ez ote zitekean lantokirik jarri edo zerbait egin?

Ez diot iñori errurik bota nai. Danok izan gindezke pekatari. Askotan ez degu ola pentsatzen, baña «Ni pekataria» azutzeak ez digu kalte gutxi ekarri.

Tabernak irikita
lantokiak itxi,
gure aukeran daude
onenbeste pitxi.

Ola ezin liteke
goietâ iritxi,
itxura asko dabil
baña diru gutxi.

Egoera onetan
nor degu errudun?
Nik pentsatzen det danok
zerbait ote degun.
Aitzakiz iñorena
ezin gindezke jun,
«Ni pekataria» or
esan bear gendun.

Tabernarako beti
etzaigu irixten,
emen gertatzen dana
zalla da sinisten.
Lanaren txinpartikan
ez bazaigu pizten,
zabaltzen bezelaxen
asi leizke ixten.

Emen lana baidegu
bizitzan oñarri,
ortik altxatuko da
gure Euskalerra.
Ori ezin baldin bada
lur onetan jarri,
gaizki ibilli bear
kale ta basarri.

* * *

Abenduak 6, astelena, 1982'an.

Atzoko ori ere pasa zan da urrengoari begiratu bear. Durango'n kantatu gendun amasei bertsoarik, da Azaroaren 28'an, au da, atzo zortzi, Idiazabal'en.

Bi saio auetatik erdiak bear ziran Donosti'rako, beste erdiak kanpoan utzirik, da au izan zan juraduaren erabakia:

Donosti'rako: Amuriza, Enbeita, Lopategi, Azpillaga, Lazkano, Lizaso Sebastian, Peñagarikano ta Garmendia. Kanpoan gelditu ziranak: Altuna, Telleria, Otaño, Mendizabal, Xanpun, Gorrotxategi, Larrañaga eta Zeberio.

Gure adiskide min auek badakit pena izan zutela; baña orixe da txapelketa.

Beraz, Donosti'n lau bizkaitar ta lau gipuzkoar izango gera auzitan.

Ezin da obeto erantzun zun jendeak esandako bi errietan. Bertsoa eta euskera bizirik daude oraindik, da iraun edo, al bada, indartu ditzagun. Bestela, Euskadirik ez da izango.

Donosti'rako gaude
presta bearrean,
bi pronbintzi asiko
dira indarrean.
Zazpi izango ditut
nere baztarrean,

asko luzituzeko
paraje txarrean,
nere baldarrean,
kantuzko larrean,
soña dardarrean,
motel azkarrean,
Jauna, lagun zaidazu
euskera zarrean.

Balda'ko prontoian da
gure txapelketa,
eta seguru asko
jendez beteta.
Lau bizkaitar datozte
talentuz erne-ta,
ta gu gipuzkoarrak
ez gaude gordeta.
Daukagun arreta,
oitura zarreta,
jendeai galde-ta,
erri-mesedeta,
bertsoa ta euskera
bizirik daude-ta.

* * *

Abenduak 20, astelena, 1982'an.

Euskalerrian egun asko izango ziran istorirako gelditu ziranak; baña atzokoa ere ola izango omen da, askoren iritziz.

Juraduak aukeratuta bezela, zortzi bertsolarik kantatu gendun Donosti'n.

Balda frontoiak etzun atzo bezelako betekadarik artuko. Ateak zabaldu zitun ezker, zer zan ura? Jendea kanpoan, barrura sartu nai ta eziñean. Sartutako asko, berriz, naiko gaizki, mogitu eziñean. Da ori, irratiak dana ematen zutela. Olako bertso-goserik Euskalerrian zegonik, iñork etzun pentsatuko.

Beste gauz bat ere esan bear da: euskalduna txapelketa-zale da. Neurketak ikusi nai ditugu. Kantatu gendun bertsolariak jaialdi batean kantatuko bagendu probatzerik gabe, atzoko jende laurdenik ez litzake bilduko. Erri bakoitzak ditu bere jokarak eta guk ere baditugu gereak.

Orain iru urte bezela, Amuriza erten zitzaigun txapeldun; de Lopategi bigarren. Beste seiak batera bota giñuzten.

Alde askotako iritziak dabilta kalean da ardandegietan, danon gustora iñoiz ez du euririk egiten-da.

Ni tartean nintzan aldetik, ixilik egotea dagokit. Begiz ikusita juzgatzen diran neurketetan ere, askotan ez gera konforme izaten. Da nola izango gera, buruz erabaki bear dan batean?

Zorionak Amuriza ta Lopategi adiskide miñari. Laister arte.

Garai batean zeñek esan bear zigun, pelotan, arri jasotzen da bertsoan Gipuzkoa'n baño obeak beste leku batzutan

izan bear zutenik? Baña olaxe osatzen da istoria.

Sei milla lagun gutxieneko
sartu giñaden *Balda*'ra,
danetik bazan: une tristeak,
irripar eta algara.

Bertsoan ondorenean berriz
txalo-otsaren zartada,
betor berriz e olako eguna
errin onerako bada.

Dana gañetik gure izkuntza
guk nai genduke txapeldun,
zar eta gazte osatu giñan,
pozik millaka euskaldun.
Txikikeriak utzi ditzagun
da egin alkarren lagun,
iñoiz galduko balitzaiguke
geok giñake errudun.

* * *

Abenduak 21, Santo Tomas, 1982'an.

Urte askotako oiturari jarraituz, Donosti'n izan naiz. Egualdia ere alakoxea ta ez nun nik bakarrik pentsatu Donosti'ratzea. Ura jendearen emana! Taberna batean sartzerik ez, bultzaka ez bada. Kalean berdin. Olakorik!...

Taberna batean, lau bat neska gazte igandeko bertsolarien txapelketaz itzegiten ari ziran. Onela zion batek:

– Danak abortoarean kontra itzegin zuten. Batzuak alde ere kantatu bear zuten.

Ain modan dagon aborto orri buruz mi-llaka iritzi daude, eta nik ere eman bear det nerea.

Abortoarean alde dauden neska gazte oiei galdetu ezkerro *pena de muerte*'tzaz, segituan kontra aterako lirake. Ori badakit seguru. Orduan zertan gelditzen gera? Bagera edo ez gera? Amaren sabelean bizi dan persona errugabea iltzea, ez ote da *pena de muerte*?

Emen garbi ikusten dana, geron kome-mentzira jarri nai ditugu gauzak; da orregatik gabiltz gabiltzan bezela ta orregatik goaz goazen bezela.

Erljio-klase guztiak alde batera utzirik, gizon iltzearen kontra egon bear genduke mundutarrak, naiz amaren sabelean izan, naiz edozein lekutan izan. Bestela ere, gure bizitza ez da luzegia izango.

Errurik gabea sortzen zaigu
ama baten sabelera,
bere jaiotza askon iritiz
pamilirako galera.
Legezkoa da al dan ondoen
etortzea magalera,

edo bestela gizon-iltzalle
geok biurtuko gera.

Ondo bizi nai ta eziñean
badegu ainbat komeri,
etsai gaiztoan atzaparretan
ez ote gera erori?
Geronentzako nai ez deguna
zertako opa besteri?
Zorigaitzean oso urrean
ez dadukagu gauz ori.

* * *

*Abenduak 28, Errugabeen eguna,
1982'an.*

Gaurko gertakari onek ere merezi du,
ba, paperean jartzea.

Erreka ondoko bide batean nenbillen
paseatzen. Berrobi'tik goraxeago, ain zu-
zen. Bideko putzu-zulo batean, zazpi amo-
rrai ta iru bixigu zeunden, danak bizirik.

Amorraiakin ez nintzan asko arritu. Au-
rreko egunetan, erreka bide ortaraño azita
egon da. Ta, urak bajatzerakoan, auek an
gelditu. Baña bixiguak?

Arrai-kontuan asko dakin bati galdetu
diot, ea ori nola litekean.

Ala erantzun dit: Ori ez dala arritzekoa.
Bixigua oso pake-zalea omen da; da, au-
rreko amabost egunetan edo geiagotan,
itxasoa oso asarre ta baztar guziak puska-

tu bearrean ibilli dala, ta bixiguak pake billa mendi-errekatarra ba omen daki ateratzen.

Ala izan dedilla, baña auek ez dute suerte ederra izan. Esaera zar bat datorkit gogora: «Ezagututako txarra ohea dala, ezagutzen ez dan ona baño»:

Kontuak kontu, zazpi amorrai ta iru bixigu sartu nitun kolkoan da etxera etorri nintzan, urtearen bukaera seguratu nualata.

Zorionaren billa
munduko legea,
gauzak oker atera
askotan ordea.
Naiz itxaso zakarra,
naiz denboralea,
bertan jarraitutzea
ez al da ohea?

* * *

Abenduak 31, Urtezar, ostirala, 1982'an.

Ara, konturatu gabe, berriz ere urtea bukatua. Zenbat gelditzen ote zaizkigu? Edo azkenengoa ote? Obe ez jakitea.

Geientsuenak urteari ematen diogu aitzaki:

– Txarra izan da. Ona izan da.

Askoren iritziz, biar asiko edo asi nai

degun ori ere, oso txarra izango omen da.
Ta, nik uste, galdera bat egin bear genioke
geren buruari:

– Ni nolakoa izan naiz, gaur bukatuko
zaigun urte onentzat?

Urteak bukatuko dira ta asiko dira.
Baña bizi geranak geran bezelakoak izan-
go dira urteak.

Milla bederatzireun
larogei ta bia,
urte guztian gendun
lagun aundia.
Orain badijoa ta
au da komeria,
beste batek artuko
du onen tokia.
Datorren berria
omen da larria,
estutu gerria,
ixtillu gorria;
nik eman nai nioke
ongi etorria.

Urteari aitzaki
dadukagun itza,
ezin menderaturik
degun krisisa.
Tristea jarri zaigu
munduko bizitza,
alkar maitatuz errex
kendu leiken gaitza.

askoren egintza
benenozko intza.
Zertako jakintza?
Obe ez balitza;
urte onik ez dago
ola bagabiltza.

Gauza gutxikin gera
asarretzen oitu,
etxe eta auzoak
erabat loitu.
Izketan ezin gera
nunbait arrazoitu,
len lagun giñadenak
betiko etsaitu.
Bear degu garaitu,
umorez alaitu,
al bada anaitu
ta ez gerekoitu.
Egun onak urteak
ola izango ditu.

* * *

Ilbeltzak 7, 1983'an.

Atzo, Errege egun aundia. Naparroa'ko
Aranatz'en izan giñan Etxeberria ta biok,
len askotan bezela. Erri onen gorantzak
eginda nago. Berriz ezin asiko naiz.

Baso-mutillen pesta zan. Jai alaia.

Trontzalari, aizkolari, pelotari ta bertsolari.
Dantza, zer esanik ez.

Baso-mutillak badute besteak ez duten
alakoxe pesta-gose bat. Izan ere, bizimodu
latza berena, ta ondo mereziak dituzte
Eguarriak inguruko oporraldi auek.

Ogei ta bi urte nagusi batekin Prantzi
aldean zeramazkiala esan zidan batek.

Alderdi artan ere, krisisa ari omen da
indartzen, zerrak ixten da abar.

Bi ipar-amerikano ere bagiñuzen tar-
tean. Alde artan zer moduz galdetu genien.

Ura ere naiko gaizki jartzen ari zala
esan ziguten. Dolarraren altxatzea ez
omen da ona an bizitzeko. Onera etortze-
ko, bai. Ta aiek, berriz, an bizi bear.

Ala nion nereko:

– Mundu kaskar onek oraingo ontan lur
joko ote du? Edo gerra gogorren baten
atarian ote gaude? Oraintxe gustora jakin-
go nuke, munduan pozik eta konforme bizi
dan erria zein dan.

Gure mundu kaskar au
dago agonian,
geienak bizi gera
ezin egoniam.
Aurrerapenak gañez
egin duteniam,
okerrena sortuko
zaigu azkeniam.

Emen arrokeria
dago ugaldua,
gaurko munduko gaitza
ortik zabaldua.
Jaungoiko-bildurra're
erabat galdua,
aberiak sendoena
daukagu auldua.

* * *

Ilbeltzak 9, igandea, 1983'an.

Zarautz'en bertso-jaialdi bat zegon gaur, arratsaldeko bostetarako. *Zinema* prontoian ain zuzen. Kantatu degunak: Amuriza, Lopategi, Enbeita, Lazkano, Peñagarikano eta ni, Garmendia.

Erri zaar onek, zorionez, bertso-zale ta euskaltzale jarraitzen du. Prontoia punta-raño bete zan.

Egia da, abertzaleen artean, oñaztarrak eta ganboatarrak gaudela. Olakoxeak izan nunbait euskaldunak.

Zarautz, berriz, beti da eder. Baña ez dago udara aldeko mugimenturik, arranek ezik. Itxas-bazterrak ere ez daukate orduan aña testigu. Txitxiak ere orain ondo estalita dabilta.

Derriorrean sartzen
gera arrastora,
bestela ibilliko
giñake gustora.
Aldea ikusteko
berotik preskora,
neguan Zarautz'era
joatea asko da:

Geienak bizi gera
gu udararen zai,
etortzen zaigunean
erroparen etsai.
Gorputza beztutzea
komeni zaigu, bai,
pena da itzas-ertza
ez dagola nunai.

* * *

Ilbeltzak 21, ostirala, 1983'an.

Gaurko *El Diario Vasco* egunerokoak
berri au dakar:

Emezortzi urteko ingles batek, John
Kay bere izena, orain dala illabete batzuk
estudioak utzi ta lan billa astea pentsatu
omen zun. Gaurko egunean ain zalla da-
gon lan ori.

Orretarako ausarditsua izan, da iru milla
ta bosteun karta edo eskutitz bialdu omen
ditu enpresa-klase guztietara, lana eska-

tuz. Larogei milla pezeta gastatu ere bai sillutan.

Da, azkenean, berearekin atera omen da: telebisio-kate batean eskeñi diote lana.

Askotan esaten dana ondo dator emen: saiatzen danak billatzen dula. Baña ez da errexa egongo. Ta, ikusten danez, gaitz ori ez degu emengoa bakarrik. Mundu guzti-koa, seguru asko.

Orain dala urte gutxi, nork esan bear zigun orrelakorik ikusiko gendunik? Emen-dik urte gutxitara ere ikusi genezazke, seguru asko, gaur pentsatzen ez ditugunak. Onerako edo txarrerako, ori geroak esango digu.

Emezortzi urteko ingles bat
ausarditsua da John Kay,
estudioak utzi zituan,
nunbait lanean asi nai.
Iru milla ta bosteun karta
bialdu ditu noranai,
telebistako etxe batean
azkenean entzun du: Bai.

Garai batean nagusi danak:
«Gure tallarrera atoz».
Orduan ere konforme ez giñan
zerbait e palta zalakoz.
Nere ustetan oraingo ontan
okerrago gaude askoz,

txarkeri danen iturburuak
alperkeritikan datoz.

Seme-alaba bikañak azi,
jarri sasoi onenean,
penagarri da lanera nora
joanik ez dutenean.
Amak ematen duana gutxi
izaten da geienean,
etorkizunik ez dun bidea
artzen dute azkenean.

Emengo gaitza bakarrik ez da,
mundu dana dago berdin,
garai bateko besoen lana
gaur makinaz oi da egin.
Mendian ere iñork ez du nai,
danak kalera aldegin,
guardiazibil da polizientzat
lanikan palta ez dedin.

Aurrerapenak bear baziran
badira aurrerapenak,
sarri ortatik etorri dira
gure naigabe ta penak.
Gaur gizon batek egiten ditu
lenagoko amarrenak,
beste beatzik jan egin bear,
auek dira ondorenak.

Irabazi ona izango dute
emen batek edo biak,
askorentzako alper-alperrik
egindako ibilliak.

Goseak ez du pakerik maite,
ortik datoz komeriak,
leku txarrean ez gera bizi
uzteko arrokeriak.

Beren kontura ari diranai
au da entzuten zaiena:
besterentzako izaten dala
egiten duten geiena.
Letra-mordo bat kobratu eziñik,
dala gauzikan zallena,
denborik galdu nai ez badezu
lan eske ez joan aiena.

Danak birrinduko ote gaitu
oraingo denboraleak?
Estutzen gogor ari zaizkigu
erriak eta kaleak.
Nekazariak keja dirade
ta berdin arrantzaleak,
itxaropentsu iraun dezagun
bizitzaren maitaleak.

Mundu kaskar au len ere etzan
izan bide errezeko,
azken urtetan egokiera
izan degu arrotzeko.
Oraindikan e motiborikan
ez daukagu erretzeko,
iñoiz txarra're komeni zaigu
onari gusto artzeko.

Len esan degun John Kay inglesak
artu zun ainbeste neke,
kartak idatzi ta bialtzeai
ekin baizion jo ta ke.
Larogei milla peztan soldata
kenduarren silluak e,
gazte onek an egin duana
emen e egin litake.

* * *

Ilbeltzak 23, igandea, 1983'an.

Gaur, adiskide miña degun Xanpun bertsolaria omendu degu Donosti'n. Jaialdi goxoa, samurra, gure bertsolariak merezi bezelakoa. Bertsolari atsegiña ta gizon atsegiñagoa degu gure senpertarra.

Balda pelota-lekuan zan, goizeko amai-ka t'erdietan, bertso-jaialdia. Berrogei bat bertsolarik kantatu gendun. Danak Xanpunen gorantzan zerbait esan bear. Jendea poliki zala esan bear.

Ondorenean, Igeldo'ko *Buena Vista* ja-tetxean alkartu giñan alkartasunezko baz-kari eder batean. Bazan umorea ta kantatu bearra. Emengoak bezela ipar aldekoak. Badago kantari fiñik baztarretan.

Euskera batua egiteko ere, ez det bide oberik billatzen. Gaur, Euskalerriko bertso-

lariak ez daukagu eragozpenik alkarri ulertzeko. Ori dana alkarrekin artu-emanak dauzkagulako da, dudarik gabe. Onek zerbait esan nai dula uste det.

Beraz, egun aundia Xanpunentzat ta bertsozale guztientzat. Olako alkartasunak irauten duten artean, bizirik izango dira erria ta izkuntza.

Bai *Balda*'ko pelota-lekuan da bai bazkalondoan ere, esker beroak eman zizkigun Xanpunek bertso goxo zoragarrietan.

Urrengo urtean omentzeko ni aukeratu ninduten da ez nintzan gutxi poztu. Badaikit ez dedala orrelakorik merezi. Baña egun eder bat izan liteke euskerarentzat, da Jaungoikoak nai dezala danak ondo izatea.

Bazun erregali ederrik ere gure bertso-lariak, Donosti'ko alkate jaunarengandik asita. Etzaio, seguru asko, bizi guztian aztuko gaurko eguna.

Ai zer alkartasuna
gaur izan degun,
danak irriparezka,
iñor etzan illun.
Danakin adiskide
ta danakin lagun,
urte on askoetan
jarrai zazu, Xanpun.

Zorionean asko
gera alkar maite,
ori azaldu bear
degu nolabait e.
Pozik agurtu degu
makiña bat jente,
biotzetik esanaz:
Urrengo urte arte.

Egun zoragarri bikañenetakoa aizkora-
zaleentzat, gaur Tolosa'n izan dana.

Mindegia ta Mendizabal jokatu dira, se-
kula ezagutu eta pentsatu ez dan lanetara:
berrogei ta amabina kana erdiko ta sein-
a eun da amar ontzakotara, alajaña.

Jende geienaren ustea, galtzalleak
etzitula lanak bukatuko. Ta zer gertatuko
ta biak bukatu. Mendizabal irabazleak:
4-12-09'an; da Mindegia galtzalleak
4-29-30'an.

Lau ordu ta erdian jendea, aspertu ezi-
ñik, mutil bulartsuai begira ta txaloka. Po-
zez txoratzen erten omen zan jendea. Ez
da gutxiagotarako.

Korta ta Garziarena, munduko onena-
ren fama zuten garaian, amaseina kana
erdikotara jokatu ziran, da lan aunditzat
jotzen zan orduan. Au iñork aitatu izan
balu, ero-etxe batera eramango zuten az-
kar.

Badira gizakia aultzen ari dala esaten

dutenak. Nik ez det orrelakorik ikusten gure plazetan. Bada oraintxe indarra ta iraupena euskal mutilletan. Iraupen ori izatea nai nuke beste gauz askotan ere, itxaso zakar ontan egitazko portu edo kai batera iritxi gaitezen.

Gauza astuna beti izan da
aizkorako lantegia,
astindu bear beso lerdanak,
bigundu bear gerria.
Zuen jokoa ikusten pozik
egondua da erria,
milla zorion Mendizabal'i
eta berdin Mindegia.

* * *

Ilbeltzak 30, igandea, 1983'an.

Atzo apari eder bat izan gendun erriko alkartean, berrogei ta amaika apaldar bertan giñalarik; da ori guzia, Don Iñaki apaiaren omenez. Izan ere, ainbeste zor ta geiago badiogu berrobitarrak gizon oni.

Berrobitarron artzai izan zan urte batzutan; da, orain bost urte, Ecuador'era joan zan mixio-lanetara. Ondo merezitako oporrak artuta, beretara etorri da orain Albiztur'ko seme jator au.

Ango berri zeozer galdetu diogunean, onelako erantzunak ematen ditu:

Ura paraje beartsua dala. Giro sargoria eta legorra. Lana egin ezkerro, jaso omen liteke emaitz ederrik. Baña jende alperra omen da. Emengo mixiolariak oso ixtimatuak dirala, esaten dituzten gauz asko gaitz bazaie ere sinistea. Guk bezelako diru-zaletasunik ere ez dute. Lurrak edo zugaitzak ematen dutena jan da aurrera.

Askotan pentsatzen egoten naiz, gu baño bizkorragoak ez ote diran. Emen, bi peztarengatik eta metro bat lurrengatik burruka bizian gabiltz, ta usterik gutxienan anakak oztuta gelditzen gera.

Noan alkarteko aparira. Apalondo bikaña. Kantu ta bertso, erriko iru bertsolariak bertan giñan-da. Nere lenengo bertsoa au izan zan, gutxi gora-bera:

Apari ontako izen emanda
aldez aurretik geundenez,
orain artean daramakigu
txukuntasun da ordenez.
Bertso berritan astera noa
lendakarian baimenez,
arrats eder bat pasa dezagun
Don Iñakiren omenez.

Bide Ona alkarteko lendakariak eman zizkion erregali batzuk danon izenean. Bai eskertu ere.

Egunen batez lotu ziñan zu
Berrobi'rekin katean,
geroztik *tan-tan* jo bearrikan
ez dezu gure atean.
Zu berriz ere bizi ziñezke
mundu urruti batean,
ezin eten dan maitetasun bat
badago gure artean.

* * *

Ilbeltzak 31, astelena, 1983'an.

Gaurko Tolosa'ko berriak ere merezi du, ba, paperean jartzea. Eun urte aundi bete ditu Pedro Estanislao Eloseggi adiskideak.

Bat, ainbeste urtetan bizitzea da. Bestea, ain bizkor ta buru argi egotea. Azkenengo au da arrigarriena.

1883'an Ilbeltzaren 31'an, jaio omen zan, Errementari-kalean. Zenbat gora-bera ikusi ote ditu bere denboran gure gizon agurgarriak? Soldaduzkako denboran, Alfonso XIII erregearekin ere itzegiteko zoria izan omen zun.

Amalau urterekin asi zan lanean Tolosa'ko Juzkaduan, enkargulari bezela. Soldaduzka bukatu zunean, *O-Mustad* lantokian sartu zan. Lenbiziko amabost urteak, eguneko amabi ordu lana egiñez izan zi-

tun, elektromekaniko ofizioa zulako egune-ko sei pezta irabaziz. Orduan peoi batek zazpi erreal irabazten zitun. Berrogei ta amar urte bertan lan egin da erretiratu zan.

Gaur, gutxiago merezitako prankori egi-ten zaizkio omenajeak.

Zezen-zale amorratua izan da gure Elo-segi. Tolosa'ko zezen-plaza egiteko parte artu zun, beste askoren artean, gaur bera bakarrik bizi bada ere.

1903'ko San Juanetan inauguratu zan, iru urteko obrak amaitu ondoren. Eun ta amar milla pezta izan zan gastu guzia.

Geroztik euri-zaparrada pranko izan da Tolosa'ko zezen-plazan. Auek dira gizon onek eman ditun datorik nagusienak.

Tolosa'ko Udaletxeak bere barruan es-keñi dio omena, agintariak bertan diralarik.

Joxe Mari Gorrotxategi pastelero eza-gunak ere pentsamentu polita izan du. Tarta edo pastelezko zezen-plaza bat egin du Tolosa'koaren irudikoa, eun kandela bertan diralarik, da eskaparatean jarri. Jendea prankok bota dizkio begiak.

Joxe Mari: Donostiarrentzat ere orrela-ko zerbait egin bearko dezu.

Aiton agurgarriari galdetu diotenean ain bizi luzerako zer egin bear dan, onela erantzun du:

- Lan egiteari ez utzi.

Alperkeria gaitz guztien sustraia zala
esan zunak, arrazoi izango zun.

Bertsoan bidez agurtzen zaitut,
Elosegi'tar aitona,
emaztea're ondoan dezu
larogei urtez dagona.
Zenbat ongi-nai ta erregali
iritxiko zan biona?
Biotz-biotzez opa dizutet
pakea ta zoriona.

Eun da larogei urtera iritxi
aiton-amonak batuta,
zenbaterañoako marka degun
ni nago konturatuta.
Mundu onetan suerte oberik
ezin da aukeratu-ta,
Jaun Zerukoai eskerrak eman
biok alkarganatuta.

* * *

Otsailak 4, ostirala, 1983'an.

Gaur goizeko egunerokoa irakurtzen ari
naizela, berri tristea billatu det: Ain maitea
gendun Fernando Artola *Bordari* pamatua
atzo il zala irurogei ta amairu urterekin, da
arratsaldeko zazpitan dala bere ani-
maren alde illeta edo entierroa Ondarrabi'-

ko eliz nagusian, ain maitea zun itxas-erri ontan jaio ta il baizan, anai arteko gerra zikin artan erbesteko ogia jan bearra izan bazuan ere. G.B.

Gauz asko izango zitun maiteak gure ondarrabitarrak; baña maitatuenak bertsolariak giñun. Arentzat etzegon beste pestaklaserik.

Gizon ikasia zanez, olerkari bikain samurra zan. Idazle bezela, asko nabarmendua. Ondo zebillen bitartean, bertsolari txapelketa guztietan epai-maieko izaten zan. Alkar noiz ezagutu gendun, *Denbora pasa nere liburutxoan jartzen det.*

Baña Fernandoren grazirik ederrenak aren umorea ta izketako azkartasuna ziran. Antzerki batean lan egiteko aproposa izango zan ura.

Gernika'n, txapelketa baten ondorenean, Arrien jatetxean bazkaltzen ari giñala, galdera auek egin nizekion: Gerra aurreko Basarri ta Txirritak irabazi zituzten txapelketa aietan juraduko al zan.

Ezetz erantzun zidan, gaztea zala-ta. Baña entzuleen artean zala.

Bigarren galdera: Orduko bertsolarietatik gaurkoetara zer alde dagon.

– Alde izugarria, Txomin. Garai artako iru edo lau onenen parekoak, gaur berrogei bazaudete.

Lazkao-Txiki ta biok joan gera illetara. Ondarrabi'ko kaleetan Santa Ageda eskean zebillen gazte talde bat, Bordarik ain maitea zun izkuntzan, zorionez.

Arritzekoa ez danez, bazan jendea, Fernandoren animaren alde otoitz egiten. Bere anaiak eman zun meza, beste bi apaiz lagun zitula.

Itzaldikoan, anai zanaren graziak eta birtuteak garbi esan zitun. Bere olerki batzuk ere bai. Ara bat:

Il da gero
dut espero
salda bero.

Gizon fedetsua gendun, beraz. Gaur, zorigaitzez, gutxi billatzen diran bezelakoa.

Utsune bat arkitu det elizkizun sentikor ortan: ainbeste maite zitun bertsolariak ez dutela kantatu bere azken agurrean. Bearbada, olako oiturik ez da izango Ondarrabi'n.

Bere seme-alaba ta pamilikoak lagun gaituzte atsekabeen.

Gaur goizeko egunkariak
berri tristea zekarren:
ainbeste maite degun Bordari
mundutik joana nola den.
Bertsolari ta bertso berriaz
zu gozatutzen ziñaden,

amaika aldiz zure ondoan
pozik ibilli giñaden,
beste gauzarik ezin det esan:
Pakean beza atsedan.

Bertsolarien gidari zuzen
izandu ziñan askotan,
naiko lanakin dagon izkuntza
indartutzeko asmotan.
Olerkari ta euskal idazle
nabarmendua prankotan,
zenbat naigabe eta ezbear
igarota mundu ontan,
gozatu zaitez bukaerarik
ez duan aberri ortan.

Zuregatik bai esan zeikela
egiz «Euskaldun fededun»,
beste munduko etorkizuna
sarri aitatutzen zendun.
Zeruan dauden bertsolariak
nolatan dituzun lagun,
gutzaz oroitu Jaunan aurrean
eta bertsoetan jardun,
zuk izan dezun suerte ori
ea guk izaten degun.

* * *

Otsailak 5, larunbata, 1983'an.

Gaur Lizartza'ko Kasiano ta biok Naparroa'ko Arribe'n izan gera.

An bizi dan gizon gipuzkoar bat omentzen zuten arribetarrak, Altsatsu'tik Urbasa'ko gañera bizikletatik jetxi gabe igo dalako. Zazpi kilometro ta geiagoko puertoa omen da.

– Ori ez da arritzeko gauza –esango dezute segituan.

Ez, irakurle. Ogei ta amar urteko barentzako ori ez da ezer. Baña dalako gizonak, joan dan urteko garagarrillean larogei urte bete zitun, da orain berrogei ta amar urte erosi zun bizikletarekin egin du ori guzia. Aiton zimel ta giartsua benetan.

Jose Mendia bere izen-abizena. Emertzotzi urterekin ikasi omen zun txirrinduan ibiltzen, da geroztik oso maitea ta gogozkoa izan dula tresna ori. Orain ere egunero ibiltzen omen da. Gañera, marka ori egoaize aundia kontra zula egin zun.

Irakurle, uste det orain etzerala asko arrituko olako gizona omentzea. Euskadi guzian, da emendik kanpora ere, zenbat ote daude, ba, ori egingo lutekenak?

Berri ori jakin zutenean, madriltarrak aguro eraman omen zuten telebistarako, bere bizikleta ta guzi. Leku prankotatik ikusia izango dute gure txirrindularia.

Meza santu batekin zun jaialdiak asiera, Jaunari eskerrak eman ez. Bertso batean kantatu nion bezela, berak dauka lanik asko Jaungoikoa eskertzen, ain bizi luzea ta osasuntsua eman diolako.

Ondorenean, alkartasun-bazkaria erriko etxean. Kuadro edo lauki eder bat ere erregalatu zioten, igoerako argazkirik onenarekin da eginda zeukan marka apuntatuta.

Kasiano ta biok egin degu geren alegintxoia soñu eta bertso, ta egun ederra igarota etxera etorri gera.

Arribe'rako gaurkoa izan da
egun gozo ta aundia,
aiton igarra txalotutzera
inguratu da jendia.
Bizikletatik jetxi gabean
igo Urbasa mendia,
larogei urtez ori egiteko
munduan asko al dia?
Nere zorion anaikorrenak
zuretzat, Jose Mendia.

Egunero egun daramazkizu
bizikletako jardunak,
zure urteak nunbait zuretzat
ez dirade kargadunak.
Berri txar eta okerragoak
badira Madrid'a junak,
aspalditxoan minduta gaude
pama txarra daukagunak,

Joxeren bidez jakin bezate
nortzuk geran euskaldunak.

Bazkaltzen ari giñala, Arribe'tar batek gertakari xelebrea kontatu zigun.

Aberekume edo moxal bat erosi zula bein inguruko erri batetik. Malloa mendira bota omen zun, da berealaxe basarri ondoko baratz ta belardietara larrera. Goxo zalea izan nunbait. Etxekoetara bezela auzokoetara.

Eraman mendira ta urrengo egunean berdin, auzo guziakin sesioan ibiltzeko. Alperrik zan mendira bialtzea. Azkar kalera.

Zer bururatu zitzaiola uste dezute gure gizonari? Tolosa'ra joan da *etxefero* edo suzko-ziriak erosi. Ta, etxera etorri zanean, moxal gazteari iru erantsi ta lotu itsatsetik ta irurai batera su eman papel baten bidez.

Esan bearrik ez dago moxalaren erioa ta poteak. Malloa'tan izkutatu omen zan, geiago ez jeixteko nagusiak nai zun arte. Abere bikaña eginda, etekin ona eman omen zun.

Pentsamentu au sortu zitzaidan neregan: Gizonak, kale aldeko su ta tiroakin ikaratuta, ez ote gera oraindik mendi alde-ra abiatuko, moxalaren antzera? Itxura ohea dauka gauzak.

Gaztea zan da larre goxoa
nola etzun maitatuko?
Mendi gañeko pake santua
etzuan ixtimatuko.
Bildurtu zan da beko lanetan
geiago etzan sartuko,
gaurko gizonai olako zerbait
ez al zaigu gertatuko?

Kale aldean bada oraintxe
naiko sua eta garra,
usterik gutxienean degu
geure etxean danbarra.
Gauz ederra da mendi aldeko
egoa edo iparra,
tristea baita gau eta egun
kezketan bizi bearra.

* * *

Otsaillak 13, igandea, 1983'an.

Atzo illuntzeko mezetan nintzan gaurko ordez. Munduko gosea kentzeko edo gutxitzeko eskea izan zan. Meza-emaleak bere itzaldian esan zizkigun minutu ba-koitzeko zenbat iltzen diran goseak eta zenbat gastatzen dan armagintzan.

Ondorenean, soziedadera joan nintzan apaltzera. *Bide Ona* jendez bete-betea ta danak apaltzen. Bazan arkume, txuleta,

kazuelako ta abar. Berrobi'n zakurrak ere ondo bizi dirala esango nuke.

Ta, gu ola geunden bitartean, telebista gosea dagon lurraldeetako berri ematen ari zan. Lurrean etzanda goseak iltzen jendea, boligrafo bat baño lodiago ez diran beso-xustarrakin. Kazo edo antzekoren batekin putzu-zuloetako ura edaten. Gu ere kejatu egiten gera. Ez dakit zertaz.

Kristau izena daukagunok, aspaldi ikasi gendun danok senideak giñala. Leku ederrean. Edo, bestela, ez degu biotzik.

Egia da gose-klase asko dauzkagula Euskadi'n ere. Bearbada geiegi. Baña milloikak eta milloikak artuko luteke pozik gure bizimodua.

Negu gogorraren ondorenean, udaberriari doble gusto artzen zaio. Ez dedilla okerragorik etorri.

Munduko berri errex
jakiten da nunai,
alderdi oiek danak
etxeko dira, bai.
Goseak iltzen daude
or millaka anai,
ta gu naikoa janez
bizi gera lasai.

Geren buruak ondo
ditugula zaintzen,

lagun urkoangatik
ez gera oroitzen.
Kristautasunak ori
ez digu agintzen,
saia bear genduke
gosea arintzen.

Euskaldunak ez gaude
gose ta egarriz,
jan eta eranetik
emen ondo gabiltz.
Pake-gosea dago
pasatua neurriz,
okerrena orixe
izan leike berriz.

* * *

Otsaillak 19, larunbata, 1983'an.

Gaur Naparroa'ko Lakuntza erri politean izan gera Lizartza'ko Kasiano ta biok.

Amaika aldiz entzundako izena. Gure mutil koskor denboran, bazan gure errian esaera bat. Animalia bezela gizonezkoa igesi joan zala edo etzeturrela esandako ordurako, auxe entzungo zendun azkar:

– Lakuntza'raño joana izango dek ori.

Gure ama zanari zenbat aldiz entzun ote genion?

Noan asitako arira. Aurten eun urte, gizon agurgarri bat jaio zan Lakuntza'n. Don Blas Alegria bere izen-abizenak. Apaiz egin da bere jaioterrian pasa zitun apaizgintzako urterik geienak, 1947'an bertan il zalarik. Anai arteko gerra petral arek betebetea arrapatu zun da naigabe pranko bereganatu zun, euskal idazle ta abertzale purrukatua zalako.

Erritarrak ez daukate aztua ta bere omenez izan da gaurko jaialdia, meza nagusiarekin asiera emanik. An ziran Aita Villasante, Euskaltzaindiko lendakaria, ta ondorengo batzuk. Itzaldi goxo samurra erriko apaizarena, Don Blasen gorantzak egiñez.

Bertsolariak erri-otoitzean kantatu gendun. Nereak onela ziran gutxi gora-bera:

Orain eun urte seme bat jaio,
etzan izandu amutsa,
maitatu zuan aberria ta
maitatu zuan izkuntza.
Munduko lanak egin zitun da
aldegin zigun goruntza,
berandu benik oroitua da
zorioneko Lakuntza,
Don Blas, zerutik egin zaiguzu
premizko degun laguntza.

Don Blasek galdetuko baluke:
Euskalerrian zer berri?

Nere erantzuna izango luke:
Naiko estu eta larri.
Gaurko eguna ipiñi degu
guk beraren oroigarri,
bere bizitza bear litzake
guretzat eredugarri,
ia euskaldunak bizitzen geran
esku eman ez alkarri.

Arratsaldeko lauetan, zinean zan jaialdi nagusia, Euskaltzaindiko ta erriko apaiz ta alkate jaunak maiburuko zirala. Apaiz agurgarriak zer lan egin zitun bere denboran da Euskaltzaindiaren da Udaletxearen asmoak azaldu ziran.

Erriko neska-mutil gazteak, da ain gazteak etziranak ere bai, euskal kanta alai batzuk kantatu zituzten. Guk ere zerbait egin gendun.

Ain neska-mutil politak, euskal erara jantzita ain dotore kantatu zutenak, kioskotik jetxi ziranean, erderaz itzegiten zuten. Neri negargurea etorri zitzaidan. Lakuntza'ko gazteetan ia ez da euskerarik entzuten. Don Blas begira balego...

Nere irakurle bat baño geiagok esango dute: Beti gauz bat esaten ari naizela.

Oraindik orain, Euskal Jaurlaritzako gizon batek au esan zidan:

– Zure liburuak irakurri ditut, Txomin. Baña oso pesimista azaltzen zera.

Euskera indartuko dala ta salbatuko dala diozuten jakintsuak, erten zaitezte ofizinetatik errira. Begiratu iozute gure plazetan jolasean dabiltzan neska-mutil koskorrai. Sartu zaitezte tabernetara. Sartu zaitezte fabrika eta tallarretara. Ibilli zaitezte autobusetan da trenetan. Euskalerriko neska gazte geienak nola itzegiten duten entzun zazute. Joan zaitezte dantza-lekuetara. Ta esan zazute euskera indartzen dijoan edo il-zorian dagon. Amen.

* * *

Martxoak 5, larunbata, 1983'an.

Ikaztegieta'ko ezta batean izan naiz. Aldaba'ko eliz politean alkarri baietza eman zioten Juanitok eta Martinak. Ondoren, Ataun'go *Bitor* jatetxera aldatu giñan. Berreun bat bazkaldar bagiñan gertu. Ede-rra artaldea.

Bazkari bikaña, naiko musika, dantza, umorea... Apartekorik ezer ez orain arte. Baña nere ondoan zan gizon gazte batek esan zitunak, merezi dute emen jartzea.

Zorioneko abortotetzaz itzegiten ari giñan. Izan ere, oraintxe ez dago beste kon-turik. Dalako gizon gazte orrek au zion:

– Ni iru urte pasea nago Billabona'ko

Fraisoro'n morroi. An, ama batzuk umeak utzi egiten zituzten; besteak berekin eramán. Ba al dakizute nor ez duten umerikuzten da, seguru asko, abortatu ere ez? Ijitoak.

Zer pentsatu ederra eman zigun. Etxe ederretan bizi dan jendea, kotxe bikaña ate ondoan dutela, aur-botatze orren alde ikusiko ditugu. Kristauak dirala arro-arro esaten dutenak, gañera, askotan.

Karro zaar bat beste ostaturik ez dutenak, irabazi jakiñik gabeak, ari zaizkigu ejenploa ematen, alajaña. Ederra kontua.

Gu, berriz, ijitoengatik askotan jarduten gera gaizki esaka, ixil-ixilik egon bear gendukenak.

Ijito oiek ume maiteak
izaten dira benetan,
garbi erakusten digutela
dabiltzan leku danetan.
Asto ta zakur ume-mordo bat
seguru aldamenetan,
gaiztoenak nor ote gerade
mundu xelebren onetan?

Erlijioa ere nai degu
geronen komenentzira,
bildur gerade sartuko ote
geraden penitentzira;
errurik ez dun gizakumea
eman nai ezik bizira,

orretxegatik sartu gerade
abortoaren auzira.

Ez det esango ijito oiek
santu aundiak diranik,
ez dezagula iñoiz pentsatu
geok zuzenak geranik.
Amar agindu badira baño
ez pentsa txarrena danik:
besterenzako ez opatzea
norberak nai ez duanik.

Zorionaren billa joatea
degu gauza legezkoa,
sarritan artzen degun bidea
ez degu itxurezkoa.
Geren buruak ondo badira
or konpon gañerazkoa,
Garizumarik igaro gabe
izan nai degu Pazkoa.

* * *

Martxoak 17, osteguna, 1983'an.

Ez daukat idazteko gogo aundirik, baño
ortara nijoa.

Gaur goizean izan naiz Erresidentziko
bisita egiten. Illabete ta erdi azkena izan
nintzala. Zortzi egun ontan min piska bat
baneukan iztarrean, baño ez nun gaizki
pentsatu.

Zer dek eta gaur sendagilleak, ikusi didanean, plaka puskatua daukatela iztarran da berriz operatu bearrean nagola, ta al dan azkarrena gañera. Biar ingresatu edo sartzeko Erresidentzian, da asteleanean ebakuntza egingo didatela.

Zortzigarrena oraingoa. Zer ikusteko ote gaude? Lanean gabiltzanean, keja izaten gera. Onelako batzuak ere komeni zaizkigu umiltzeko ta Jaungoikoarekin oroitzeko. Ala izan dedilla.

Barkatu, irakurle; bertsorik ezin det asmatu.

* * *

Martxoak 19, San Jose eguna, 1983'an.

Erresidentzi ontan nago, operatzeko eguna etorri zai. Ta, bitartean, Ernani'ko Joxe Mari Arrieta'ren liburua irakurri det. Arnas batean irakurri ere.

Bertsorik maite dunak eta euskal senik dunak, bukatu arte ez du utziko Arrieta'ren libururik, bein eskuratzen dunean. Neri, beintzat, ori gertatu zait, ta tristurak piska bat arindu ere bai.

Arrieta beste izkuntza bateko langillea balitz edo euskeraz dun gradua balu, ortik bakarrik biziko litzake. Baña, zorigaitzez,

kanpokoa geiago maite degun abertzaleak
gaude asko, ta alako ollarrak jotzen digu
kukurruku.

Ernani'k badu seme jator bat
Joxe Mari Arrieta,
oso-osorik eskeñi dana
euskal bertso berrietâ.
Bere abotsa zabaldu bedi
euskaldun belarrietâ,
gure izkuntza bear dan mallan
nai genduke jarri eta.

Nik ez dakit nun ikasia dan
bañan asko ikasia,
lau aldetatik berekin dauka
bertsolarian grazia.
Derriorrean gure izkuntzak
bear du irabazia,
leku onean erortzen bada
ereiten duan azia.

Azia ereiteko lekuak
iñoiz baño bakanago,
erderak sallak artu dizkigu,
euskaldun ziran lenago.
Azaletik bai badabilkigu
len baño itxura geiago,
baña barrua erdaldunduta,
or zer egiñik ez dago.

Garai batean bertso berria
bai errez ikasten zala,
gaur ainbesteko jakinduri ta
ikastolarik etzala.

Telebista, irrati ta kaset,
ainbat zine edo sala,
esango nuke menditik kanpo
erdal-erri bat gerala.

Askoren iritzia daukagu:
Indartuko da ostera.
Nik dadukaten pentsamentua
dago batekoz bestera.
Naiz ikastola ta ainbat pesta
ta artu euskal jazkera,
eguneroko ogian paltan
galduko zaigu euskera.

Alperrik ezin ditezke izan
ainbeste bertso biribil,
zorionean gure izkuntza
basarrietan badabil.
Zu, Joxe Mari, jarrai lanean,
ez egon mutu ta ixil,
bertsolariak saiatu-paltan
euskera ez dedilla il(1).

* * *

---

(1) Sei bertso auek *El Diario Vasco* egunerokoan argitaratu ziran, 1983-VII-16'an.

Apirillak 7, osteguna, 1983'an.

Atzoko ortan etorri naiz osterara Erresidetzitik. Udaberria sartu zan egun berean operatu ninduten. Oraindik berria ta gogorra nago, baña tira: eguzkia ere indartuko al da emendik aurrera, eta neretzat ez da gaizki etorriko. Itxaropenik ez det galtzen, da ori dala uste det bearrena.

Kalean edo pestan gabiltzanean, iñor ez dala gaizki egongo pentsatzen degu. Baña, olako etxe batera joandakoan, ederki aldatzen da pentsamentua.

Oi bat ustu-zai, beste bat sartzeko. Mediku jakintsu asko egongo da baztarretan. Sinistu ezin alako aurrerapenak ere bai. Baña bai bearra ere.

Oraindik orain, telebistatik gizon jakintsu batek onela itzegin omen du:

– Gizona lau ankan gañean ibiltzekoa da. Bi ankan gañean dabillelako etortzen zaizkio kaderako ta beste lekutako ainbeste gaitz.

Arrazoi izango du bearbada; baña, al degun artean, segi dezagun gabiltzan eran.

Ni egon naizen gela, lau oiakoa zan, da batean amairu urteko mutiko eder bat zegoen. Kaderatatik zun bere okerra, jaiotzatik zetorkiona alajaña. Etzan izango, beintzat, bizi luzea bi ankan gañean zera-makilako.

Ainbat jakintsu egongo da gaur
batean eta bestean,
gaitzak muturra sartu lezake
zarren bezela gaztean.
Gu ez giñaden lau ankarekin
ibillitzeko ustean,
aspalditxoan ni ola nabil,
kontentu onenbestean.

* * *

Apirillak 30, larunbata, 1983'an.

Piska bat txisportu naizenean, asi naiz
berriro erririk-erri. Pozik gañera.

Errenteri'ko auzo Zamalbide'n izan
gera. Prontoi zoragarri baten zabalkundea
edo inaugurazioa zan. *Auzo-lan* jarri diote
izena, ta alaxe egiña izan bear du.

Ori bada alkarri bonbak jartzen ibiltzea
añakoa. Berriz ere, zamalbidetarrak bezela
jokatzen dutenak jasoko dituzte prutuak.

Izan ere, auzo txiki baterako ez-ezik,
erri aundi baterako ere batere lotsik ez
dun pelota-leku estalia da. Idi-probaleku
ta guzti. Ikusi gendun guztiak arritu giñan.

Aita Agirretxe'k egin zun bedeinkazioa,
Diputazioko, Donosti'ko ta Errenteri'ko
agintariaḡ bertan zirala. Ondoren, Mitxele-
na, Lizaso (Kosme), Muñoa eta nik kantatu
giñuzen egunari zegozkion bertso batzuk.

Gero, pelotariak azaldu ziran: Etxabe X, Txikuri, Iribar ta Oiartzun'go Ezponda gaztea. Gure jolas maiteari egun on asko emandakoak lenengo irurak, da ta gaur ere ez dira maixu txarrak azaldu. Bigarren partidua, berriz, lau gaztek osatu zuten. Zorionak danai.

Euskaldunen oiturari jarraituz, alkartasun-bazkarian bildu giñan *Perurena* ostatuan, agintariak eta pelotariak mai-buruko zirala. Bertsolariak kanta giñuzen gereak. Bazkalondo alaia benetan.

Arantzazu'ko ostatu batera joan bear det apaltzera. Iru bertsolariak bertan utzita, Donosti'ko *Balda* prontoira etorri naiz. Emen bertsolari gaztetxoan txapelketa da ta Lazkao-Txiki daukat zai, gain zoragarri artara joateko.

Gaztetxoan txapelketa. Azkeneko bertsoak bakarrik entzun ditut. Ezin neza-ke ezer esan. Baña jende geienaren iritziz, bertsolari-paltik ez da izango Euskalerrian.

Gaztetxoetan, ernanitar bati eman zioten lenengoa. Larriagoetan, berriz, azpeitiarrari. Eizmendi ta Eguzkitza beren ize-nak. Agur-bertsoak dotore bota zituzten. Zorionak. Euskera il-zoritik aterako bagendu sikira...

Pelota eta bertsoa dira
euskaldunentzat janari,

ori gustatu izandu zaigu
orain arteko danari.
Itxaropenik galdu gabean
ekin deiogun lanari,
osasun on bat berpiztearren
gure erri maiteari.

Pelotari ta bertsolaritik
gure lur onek eman du,
len baziraden, gaur e badira
ainbat euskaldun onradu.
Goiko mallara igotzen danak
or etorkizun ona du,
gerora luzituko duanak
gazterik asi bear du.

* * *

Maiatzak 1, igandea, 1983'an.

Atzo, esan bezela, Arantzazu'ko Goiko Benta'ra joan giñan apaltzera. Gure zai zeuden Oñati'ko lagun-mordo bat. Baita Basarri ta Donosti'ko *Bodegón Alejandro'*-ko Martin ere, beren emazteakin. Arria II ta Mendizabal aizkoari sonatuak geroxeago etorri zitzaizkigun. Auek ere, emazte ta guzi. Maikada ederra bildu giñan.

Apari gozoa, gozorik bada. Basarri zarra, Joxe Migel ta iruron artean egin giñuzen bertso-lanak. Ainbeste urtean txapel-

dun izandako orri, etzaio aztu oraindik. Iru-
rogei ta amar urte baditu, baña ura sasoia
berea! Zorionak, Iñaki! Artu zun gozatu
ederra jendeak.

Bestetik, berriz, alakoxe pake-usai bat
badu Arantzazu gañak, gaur ain urri dago-
na. Elorri gañeko Amak lagun deigula au-
rrera ere.

Maiatzan gaude, poztu gaitezen,
iges joan zan apirilla,
dudik ez dago oraingo auxe
degu Ama Birjin-illa.
Garai bateko zaletasuna
orain ikusten da illa,
Elizarentzat udaberri bat
azkar etorri dedilla.

Gaur, berriz, Naparroa'ko Astiz'era zu-
zendu gera Etxeberria ta biok. Pestetan
daude erri polit ortan, da naparrai peste-
tan utzi pakean.

Bestetik, berriz, egun aundia gaurkoa
Euskalerriko kirol-zaleentzat. Donosti'ko
Anoeta'n, Erretegi II ta Galartza gaztea jo-
katu ziran aurrez-aurre, pelotarien txapela
nork jantzi. Berriro Erasun'go pelotari tre-
beak bereganatu zun burukoa, amasei
tantorekin Galartza Baraibar'tarra uzten
zularik. Laugarrena aurtengoa. Zorionak,
Julian.

Jende askoren iritziz, puska batean pe-

lotako txapelduna Naparroa'n izango degu,
biak naparrak baidira ta Galartza'k ogei ta
bi urte. Ai zer etorkizuna daukan gazte
onek, Jaungoikoak laguntzen badio ta
bere burua zaintzen dula. Zorionak, Ladix,
ta zorionak napar guztiai biotz-biotzez.

Gaztetatikan gera
pelotan asiak,
amaika apargata
frontoian autsiak.
Gaurkoz naparrak daude
ortan nagusiak,
euskaldunak dira-ta
ondo ikusiak.

Galartza gazte onek
dotore erantzun,
baña irabazlea
bakarra bear zun.
Amasei egiteko
zoria izan zun,
zorionak, Retegi,
ta berdin, Erasun.

Egun aztu eziña gure anai bizkaita-
rrentzat ere. Ligako edo fuboleko txapela
Bilbao'k irabazi baitzun. Euskaldunak zo-
riontsu gabiltza alderdi ortatik beintzat.

Barcelona'k, Madrid'ek da abar, mun-
duan diran mutillik onenak erosi milloi as-
koren bidez, ta bertako semeakin dabiltzan
euskaldunai ezin irabazi.

Pentsamentu au bakarra naikoa bear
genduke euskaldunak, alkartzeko ta pa-
keak egiteko. Ortik etorri liteke, ainbeste
aldiz eskatzen degun Euskadi askatuta.

Goietâ ez da irixten
lanik egin gabe,
guk ez degu bizi nai
iñoren mirabe.
Españitar geienak
arriturik daude,
oraindik euskaldunak
zerbait bagerade.

Gure lur maite ontan
sortzen dira gaiak,
gerezkoak ditugu
gora joan naiak.
Kirol bidez dauzkagu
txit ordu alaiak,
zorionak, Bilbao ta
bizkaitar anaiak.

* * *

Maiatzak 6, ostirala, 1983'an.

Gaurko *El Diario Vasco* egunerokoak
dakarren berri batek ere merezi du, ba,
apuntatuta gelditzea, gure aurreko euskal-
dun jator aien gorantzarako.

Zizurkil'ko Zaldu basarrian jaiotako amairu senidek, gaur osatzen dituzte milla urte. Zarrenak larogei ta zortzi urte ditu; ta gazteenak, irurogei ta bost.

Olako artaldea munduratzea da bat; ainbeste urtean danak bizitzea bestea.

Gure egunetako ume askok dauzkaten erosotasunik gabe aziak izango ziran, seguru asko. Krisis dagola ta ez dakit zer dala, lantu batean bizi gera gaur euskaldunak. Basarri txar neketsuetan amar-amabi seme-alabako familiak ez ditugu gutxi ezagutu. Aiek gurasoak, aiek! Basarri-atari asko da Euskalerrian, estatua edo monumentu eder bat bear lukena, guraso jator aien gorantzan.

Zizurkil'ko Zaldu basarriko gurasoak ondo bete zuten Iparragirre'k ziona: Eman da zabal zazu munduan frutua.

Amairu seme-alaba eder
Jaunaren borondatean,
erosotasun geiegi gabe,
basarri umil batean.
Era ortako pentsamenturik
gaur ez da gure artean,
gauzak aldatu zaizkigu bapo,
sarritan gure kaltean.

Amar amabi seme-alaba
lenango baziran nunai,

munduan zear gero zabaldu
ainbat arreba ta anai.
Orain aitortu bearra dago,
ez gera ortarako gai,
aurrerapenak ugalduta dira,
lanikan eza ere bai.

Euskalerriko guraso onak
bapo antzutu zaizkigu,
lurraren gañez gabiltzan danak
gerade onen testigu.
Emen gizonak erosotasun
asko ekarri dizkigu,
baña sarritan nere galdera:
Ez ote goaz gaizki gu?

* * *

Maiatzak 7, larunbata, 1983'an.

Atzo Donosti'ko *Anoeta* prontoi ede-
rrean giñan. Omenaje bat eskeintzen
zitzaion bertako alkate Alkain jaunari,
agintzaritza utzi aurretik. Apariaren aurrez
mitiña izan zan, entzule-mordo bat bertan
giñalarik.

Alkatetza uztera zijoanak itzegin zigun
lenengo. Bota zun ale ederrik. Matrail-
ondo askotan malkoak ere etziran urruti
izango.

Ondoren, seguru asko urrengo alkate

izango dan Labaien jaunak, esan zitun be-
reak. Izan ere, gaur Donosti'ko agintari
izatea ez da txantxetako gauza. Demokrazi
itza dabilkigu itzetik ortzera, ta olako joke-
rik ez degu ikusten sarritan, zoritxarrez.

Irugarrenko izlaria Mario Fernandez
izan zan. Jorratu zitun ezker-eskubiak.
Arrigarrizko etorria berea. Nere ondoan
zan mutil gazte batek ala zion:

– Bi egunean egongo nintzake orri
entzuten.

Azpillaga ta biok kantatu giñuzen
bertso batzuk. Bai jendeak pozikan txalotu
ere.

Lenago esan bezela, aurrez txartela ar-
tutako guztientzat aparia izan zan, pelota-
leku guztia apaldarrez beteta. Trikitilariak
ere baziran. Bazan umorea ta jatortasuna.
Otordu eder batek baño geiago indarber-
ritzen du gaur orrelako billera anaikorrak.
Badaukagu zerbaiten bearra.

Zorionak irtetzera dijoan Alkain jatorra-
ri. Berdin jarri-gai dan Labaien trebeari ta
Fernandez jaunari. Balio duten gizon argiai
lagun dezaiela Jaungoikoak, eta guk ere
eman deiegun geren laguntz apurra, egi-
tazko kai batera iritxi gaitezen itxaso za-
kar onetan.

Erriaren omena
jaso dezu, Alkain,

lau urteko lan eta
nekearen ordain.
Oso pisu astuna
izan da zure gain,
ondo merezi dezu
atsedendu orain.

Labaien jauna, zuri
ongi-nai nereak,
Donosti'k izan ditzan
txit egun obeak.
Maitatu Jaungoikoa,
euskotar legeak,
ortan lagun deizula
guztion Jabeak.

Fernandez jauna ere
izketan indartsu,
etorritikan berriz
etzaude beartsu.
Abertzale jatorra
izango zera zu,
euskeraz ikastea
komeniko zaizu.

* * *

Maiatzak 13, ostirala, 1983'an.

Atzo Berastegi'n izan giñan apaltzen.
An Aurrezki-Kutxetako langilleak daude

euskeraz ikasten, da apalondoan bertso-
saio bat entzun nai. Ortan alegindu giñan
Etxeberria ta biok.

Ogei ta amarreko taldea zan, da gure
izkuntza naiko mendean dute, jarraitzen
badiote, beintzat. Auek beren lantokietara
urrengo astean joango dira, ta besteak
etorri.

Gaurko ekaitzaldi guztiakin ere, ikusten
ditugu eguzki-printzak, zorionean.

Aurrezki-Kutxakoak
euskeraz ikasten,
il-zorian dagona
bizitu arazten.
Danok saia gaitezen
mantendu ta jazten,
osasunetik asi
bedi aberasten.

Kaletarren euskerak
galdu zun indarra,
ikasteko mendia
ez da leku txarra.
Dana ez da itzaldtu,
ikusten da garra,
orixe dadukagu
indartu bearra.

Izkuntza galtzen bada
ez dago erririk,

guk ez degu entzun nai
olako berririk.
Aspaldian kezka bat
badaukat jarririk,
ez al da etorriko
ain trantze larririk!

* * *

Maiatzak 15, igandea, 1983'an.

San Isidro eguna. Osasuntsu dagon bertsolaririk ez da izango etxean gelditu danik. Bazan deia andik eta emendik. Urnieta'n izan gera Etxeberria ta biok.

Amaiketan zan meza nagusia, eliz ederra jendez beteta zala. Ondoren, arrantxoia Erriko-etxean. Ordu-batean sokatira, bertako gazteen artean. Badago landare ederrik.

Ordubiterdian, alkartasun-bazkaria Matxoneko sagardotegian. Gauz batek poztu niñun erruz: basarritarrak beren emazte ta guzi zirala. Bazan ordua. Bertsolariak ere alegindu giñan, bazkal-aurre ta ondoren.

Garai batean, basarriaren azkena be-realaxe ote zan pentsatzen gendun. Orain, berriz, piztu-aldia ote dun esan liteke, kallean ere ez daude gauzak errezegi-ta.

Euskadi'ren oñarria
izandu da basarria,
aspalditxoan triste antzean
or zegon jarria.

Artu du indar berria,
bazun zerbaiten premia,
negu beltzaren ondorenean
beti udaberria.

Aurrerapenak badira
joan diranak basarrira:
idi-parerik ez da lotzen gaur
lengo uztarrira.

Beiak bota belardira,
ardi ta auntzak mendira,
ondo giñake neguko illak
udara balira.

Zuloak belarrez bete,
itxi leio eta ate,
negu luzean beiak mantenu
andikan daukate,
pentsua dutela tarte,
lau edo bost illabete,
zugaitz gañetan kukuan otsa
entzuten dan arte.

Automobil ta tratore,
asko dabilta dotore,
garai bateko zaldi ta asto
bearrikan gabe.

Laguntzak ere badaude
jartzeko ainbat landare,
ongi giñake maiztar guztiak
nagusi bageunde.

* * *

Maiatzak 16, astelena, 1983.

Mitxelena ta biok Irun'go La Salle kolejiara joateko deia gendun goizeko amaiketarako. Euskal kulturaren astea ospatzen dute etxe ortan, da bertako mutiko euskaldunak bertsolarien inguruan igaro nai ordu pare bat. Zazpireun mutiko daude amalauamasei urte-ingurukoak. Euskaldunak, berreun. Auek bildu ziran aretoan, bertsolariari entzuteko. Bai arreta ederrarekin entzun ere, irakasle batek gaiak jartzen zizkigula.

Bertso-saio ondoren, mutiko auei nai zituzten galderak egiteko eskubidea eman zitzaien bertsolaritzari buruz.

Mutiko baten galdera:

– Bertsolari-guduak edo alkar probatzeak noiz asi ziran?

Nere erantzuna:

– Bertsolari-probaketaren berri idatziak, Pernando Amezketarrarengandik asita daude. Baña bertsolaritzaren euskeraren fruitua dan ezkeron, bertsolariak beti izan dira, ta alkar neurtzeak ere bai. Bearbada, ez oraingo eran: sagardotegi ta antzerki-

lekuetan. Baña, seguru asko, artzai zebiltzanean edo mendiko txaboletan.

Beste mutiko baten galdera:

– Bertsolari batzuk euskera batuan kantatzen dute, ta besteak lengo era zarreran. Ori nola?

Nere erantzuna:

– Bertsolariak, ia oraintxe arte, nork bere erriko izkuntzan kantatu degu, ta guk ala jarraitzeko asmoak ditugu. Batu ori atzo goizekoa da. Ez nere gustokoa, gañera, emen dabillen trikillu-saltsa. Euskaldunik ez da izango batuaren kontra dagonik. Baña, jaunak, batua euskerarekin egin bear da; ez beste edozein izkuntzekin, euskeraren arrobian naiko arri dagon birtartean. Adibidez: batu-zaleak orain *bulegoa* esaten dute, *ofizina* adierazteko. Lengoa kastellanoa; oraingoa, berriz, prantzes. Nere iritzi apalean, idazkaritza, idazlekua edo orrelako zerbait bear luke. Modu ontako adibide asko jarri litezke; baña uste det naiko garbi dagola.

Mitxelena'k ere bota zitun bere iritzi batzuk da oso pozik erten ziran mutikoak; eta gu ere bai.

Bertsoaz zaleturik
gure mutikoak,

belarriak erne ta
begi argikoak.
Landare pare gabe
Euskalerrikoak,
lagun dezaizutela
gure Jaungoikoak.

* * *

Maiatzak 18, asteazkena, 1983'an.

Gaurko *El Diario Vasco* egunerokoak, Rafael Agirre'ren lan bat dakarre. Ain gozkoa iruditurik, nere egunerokoan jartzera noa.

Gipuzkoa'n bakarrik, zazpireun soziedade edo alkarte omen daude, gutxienez berrogei ta amar milla sozio dituztelarik. Gure probintziak zazpireun ta amaika milla biztanle ditu; ta, kontuak aterata, milla lagun pasatxuko soziedade bat.

Zer esan nai du onek? Badala mogimentua ta dirua gure alde ontan.

Agirre jaunak dionez, sagardotegiaren beerakoarekin asi omen zan soziedadearen indartze au; ta oraindik ere zabaltzen ari dirala. Ta, tabernak eta kapeteriak konstatuko bagiñu, arrituko lirake kanpotar asko.

Eun da amalau urte dira Xenpelar aundia il zanetik, da bere bertso batean onela dio:

Ezkonduak eta ezkongai,
guztiak ondo bizi nai,
dirua degunian jai.
Pamiliako buruzagiak
kontu geiago ere bai.
Len ardua edaten lasai,
orain urrutitik usai,
etxian nago andre zai.

Gaur bertsolari ura ankan gañean balego, zer kantatuko ote luke? Dirurik gabe ere jai egin bearra askori etorri baitzaigu; ta, martxa ontan bagoaz, ardoari eta beste gauz askori urrutitik usai egin bearra ez al zaigu etorriko?

Dirua gendunian
arrotu giñanak,
orain naiko kezkatu
arkitzen geranak.
Ondo bizi nai onek
sortzen ditun lanak!
Eza datorrenean
asarretu danak.

Ondo bizitzen bapo
giñan ikasiak,
orain ezin beteaz
lengo kutiziak.
Artu bearko dira
datozen guziak,
guretzako baidaude
gozo ta gaziak.

Lengo oitura zarra
sagardotegira,
gero soziedadeak
arturik segira.
Dirurik ez badator
gure alderdira,
kazuelka gozoak
bukatuko dira.

Beti izandu gera
jan-edan zaleak,
ortikan sortu ziran
soziedadeak.
Alkertasun-giroan
parerik gabeak,
da or gorde litezke
euskaldun legeak.

Alkertasun-giroan
ain giro epela,
jan-edana norberak
prantatzen duela,
alkar-izketa edo
jokoa dutela,
tristurak alaitzeko
izan ditezela.

* * *

Maiatzak 23, astelena, 1983'an.

Norbaitek esan lezake, Berrobi'ko alkate neroni izanda, ezer gutxi jartzen dedala Udaletxeko konturik eguneroko ontan. Lau urte igaro ta agintari berriak sartzeko garaia gaur dan ezker, zerbait idaztera nijo.

Egia esan, orain lau urte zazpi ezjakin jarri giñan erriko agintaritzan edo erriaren serbitzuan.

Jakin degu, ez degula ezer egin esan dutenak ere badirala. Ori baño arrazoi ohea izango zan, utsegiteak eta okerrak izan ditugula esatea. Ori aitortzeko ez daukagu lotsik.

Badira esker ona ta begirunea azaldu digutenak, ordea. Ta ez gutxi.

Egia esan bear bada, borondaterik onenarekin eta xentimoren alderdirik gabe egin ditugu egin ditugun guztiak. Ori bai: erri-zaletasunez beteta.

Gutxi gora-bera, egin ditugun gastuak edo obrak jartzera noa. Lau urte ontan, jakina.

Bide, iturri, plaza txukuntzeak	13.000.000
Tuberi urarenak eta zikin-tuboak	17.000.000
Udala txukuntzea	4.500.000
Basarritar bati terrenoa erosi prontoia egitekoa.	3.000.000
Iberduero'ri (urtean 400.000)	1.600.000
Pestetarako (urtean 400.000).....	1.600.000

Sekretarioari (urtean 300.000)	1.200.000
Aguazilla ta beste gastuak	1.100.000
Etxeak zuritzen	500.000
Berastegi'n telebistako antena	500.000
	<hr/>
Peztatan.....	44.000.000

Seireun da amazpi lagun bizi gera Berrobi'n. Berrogei ta lau milloi gastatu ditugu ta, zorionez, zorrik gabe arkitzen gera.

Iru gelditzen gera lengoak, ni alkate naizela. Lau konzejal erten ta beste ainbeste sartu. Ondo konpontzea nai nuke, orain artean izan geran bezela.

Beste batzuak au diote:

– Keja ugari alkate oiek. Baña bertan jarraitu aurrera. Ez, galeran balebiltza.

Egia esan bear bada, lau urte pasatzeko pozetan negon. Denboraz asi nintzan gazte batzueri, eta zarrai ere bai, gure garaia bukatzera zijoala ta talde polit bat komeni litzakela gure errirako esaten.

Aurrera baño, atzera geiago egiten zuten askok. Beste batzuak, berriz, etzutela alamoduzkorik ikusten.

Lenago liburu ontan jartzen dedan bezela, Martxoaren ogei ta batean operatu ninduten Erresidentzin; da, an negola, eman zidaten berria:

Erritar guztiakin egin zutela billera Udaletxean; da, geienen iritziz, lengoak jarraitzeko.

Ala osatutako taldea degu oraingo au. Len esan dedan leku ortan miñez negoan. Au pentsatu nun nerekiko:

– Emen onela egotea baño, obea izango det alkatetzan ibiltzea; ta ikusiko diagu zer pasatzen dan.

Beste askoren iritziz, Euskal Gobernuak ez du ezer egiten. Euskal erririk ez da izango, milloi-mordo bateko obrarik egin ez dunik, Berrobi testigu dala; eta ori entzun bear. Jaunak libra gaitzala mingain zikiñeko gaitzetik.

Gañera, berritsu oiek orrelako aukera izan presentatzeko ta jartzeko. Suertea izan ezkeru, ondo bizi besterik ez ta nola geratu dira etxean?

Gure artean bada oraintxe
inbiria ta marmarra,
derriorrean besterengatik
daukagu jardun bearra.
Loretegia murriztutzen da
indartzen danean larra,
atxurrarekin moztu bearra
izango litzake txarra.

Egia da, bai, egiteko asko
oraindik dago Berrobi'n,

beste lau urte baditugu ta
saia gaitezen alegin.
Mingain gaiztoai utzi pakean
artu dezaten atsegin,
besterengatik jardungo dira
naiz berak ezer ez egin.

Ondo dakit nik gu ez gerala
jakintsu eta trebeak,
Berrobi'n ere billa litezke
gu baño askoz obeak.
Erri txikitan ainbat alkate
gaude soldatik gabeak,
noizbait gogoan izango al gaitu
zeru ta lurren Jabeak.

* * *

Maiatzak 29, igandea, 1983'an.

Pasai Antxo'n izan gera Etxeberria ta
biok. Kultura-astea edo orrelako zerbaiten
bukaera zan gaurkoa.

Erri au ez da ain egokia euskera-
rentzat. Baña badaude gazte jatorrak, la-
nean gogoz saiatzen diranak. Bestela,
etzan jarriko era ortako asterik: bertsolari,
trikitilari, dantzari, sagardoa, txakoliña ta
pastelak aukeran, nai zitun guztiarentzat.

Nere iritzi apalean, gazte oiek merezi
dute, ba, erriaren erantzuna, ta izango du-
tela iruditzen zait. Bestela, ez dakit zer

abertzale-klase geran. Zorionak eta jarrai aurrera.

Pedro Mari Otaño Pasai'tik erten omen zan Argentina'ra, beste euskaldun asko bezelaxe. Geroztik euri-zaparrada pranko egin du emen, da Ameriketan ere bai seguru asko.

Aurrerapenak sortu dirade
gizon argiarengandik,
aldatu dira kale ta erri,
aldatuak dira mendik.
Amerikara ordu gutxitan
gaur joan leike emendik,
konformatutzen lanikan asko
badadukagu oraindak.

* * *

Garagarrillak 2, Korpus-eguna, 1983'an.

Urkiola'ko gain zoragarrian izan gera. Jaialdi bat zegon antolatuta, Donosti'n txapelketan kantatu gendun zortzi bertso-lariak kantatzeko.

Geren aldetik egin giñuzen alegiñak, Muniategi adiskideak gaiak jartzen zizkigula. Zuzen da pulamentuz jarri ere. Entzule jendea poliki zala esan bear, giroa ere alakoxea zan-da. Udara-egun benetakoa.

Erromes-leku asko izango da Euskalerrian. Baña pamatuenetako bat, Urkiola'ko San Antonio. Ez gendun atzo goizean ikasi onoko kanta au:

Askok egiten dio
San Antoniori
egun batean joan da
bestean etorri.

Gaur degun baño diru gutxiago izango zuten. Bizimodu lasaiagoa ere bai orratio. Gaur badago, ba, azkar ibiltzeko errextasuna. Ala ere, jende geiegi ikusten da presaka ta bear dan garairako ezin iritxirik.

San Antoniok maitale asko ditu, zorionez; ta aurrera ere alaxe izan ditzala, zerbaiten bearra izango degu-ta.

San Antonio, santu
maitatua zera,
pozikan izan gera
zu bixitatzera.
Joandako egunean
etorri atzera,
gaur ezin da ibilli
lengoan antzera.

Gaur ere jende asko
izan da erromes,
gizon-gaiaren edo
andre-gaian galdez.

Nik e eskatu diot
apal eta legez,
gero ikusi bear
badegun edo ez.

Jende askotxok otoitz
osasunerako,
edo laguntza-eske
ikullutarako.
Txarrik ezin itxaro,
dana onerako,
fededun izatea
ederra dalako.

Gaurko gizonak gaude
naiko lañeztuak,
aurrerapenez berriz
ondo gañeztuak.
Alare datozkigu
txit trantze estuak,
San Antonio, luza
zuk zure eskuak.

* * *

Garagarrillak 4, larunbata, 1983'an.

Naparro'ko Betelu apañean izan gera
Mitxelena, Lazkao-Txiki, Lazkano, Lizaso
Sebastian, Etxeberria ta idazten ari dan
au. Arri-jasotzalleak: Perurena ta Saralegi

gaztea. Pelotariak: Martikorena, Soroa, Lazkano ta Olaetxea. Aizkolariak: Mendi-zabal, Arria III ta Saralegi anaiak. Trikitilariak: Tapia ta bere lagunak.

Gaur arratsaldeko jaialdia ederra zala esan bear, ainbeste parte-artzalle giñalarik. Gañera, danak utsean saiatu giñan lanean. Orain bi illabete errian erre zan basarri baten alde baitzan guztia, etxerik gabe geratu zan pamili errukarriak izan dezan alaitasun piska bat. Gauerako ere bazegon musika ta dantza.

Ez dira edozein betelutarrak. Belar-giro ederra izan arren, jendearen erantzuna oso ona izan zan. Ez da puska batean aztuko Betelu'n gaurko arratsaldea. Zorionak danai.

Suaren mende ainbat basarri
len e bada gelditua,
nekazarian bizitza latza
sarri ola saritua.

Betelu aldean pamili on bat
dago naiko larritua,
maitasun-bidez jarri dezagun
dana indarberritua.

Suarentzako gauz ederra da
basarriko etekiña,
ordu gutxitan auts biurtuaz
ainbat urtetan egiña.

Ondorenean datorkiguna
ori daukagu jakiña:
bizi-pozik ez, danai eskean,
mixeria ta eziña.

Mundu txar ontan ainbat naigabe
dator gure biotzera,
saia gaitezen samintasunak
biur ditezen pozera.
Gaur auzoan degun okerra
etorri leike etxera,
nola jokatu jakin bear degu
kristauak baldin bagera.

* * *

Garagarrillak 5, igandea, 1983'an.

Zorioneko Oiartzun'en gendun gaurko eginkizuna. Bertso-aste bat antolatu zuten gazte langille aspertu eziñak. Maiatzaren 28'an asi ta gaur amaitu. Bitartean, danetik izan dute: gaztetxoan saioak, erriko elduenak da abar.

Donosti'n txapelketaren azkenean kantatu gendun zortziak saiatu giñan lanean, *Madalensoro* frontoi ederrean. Bertsolari-erria da Oiartzun. Jendeak oso ondo erantzun du gaur ere. Saio polita erten dala esan bear, gai-jartzalle *Kaxka* mutiko argia da-ta.

Oiartzun'en giñaden
kantatu bearrak,
pozik zabal ditugu
dauzkagun indarrak.
Bertsolari-kontuan
ez daude zabarrak,
San Ixtebanak arte
agur, lagun zarrak

Mitxelena lagun jatorraren ostatuan
bazkaldu gendun. Batzuk Uztapide bixi-
tatzera joan ziran. Peñagarikano ta ni
etxeruntz abiatu giñan, illuntze aldera
Anoeta'ko erri politean kantatu bearrean
giñan-da Gorrotxategi ta biok.

Goiz-partetikan Oiartzun'en da
Anota'tik arratsaldez,
nunai badago pesta oraintxe,
danak bertsolari-galdez.
Alegiñean saiatzen gera
guk ikasi gendun moldez,
gero jendeak esan dezala
gustatu geran edo ez.

* * *

Garagarrillak 8, asteazkena, 1983'an.

Gaur goizean, bizarra moztu ta garbiket-
tak egin orduko, tirrin-otsa gure etxeko te-
lefonoan.

– Nor da? –galdetu diotenean, beste aldetik zan emakumezkoak onela esan dit:

– Notizi txarrak, Txomin.

– Zer da, ba?

– Uztapide il da.

Arri ta zur gelditu naiz. Bagenekigun gaixorik zebillela; baña eriotzik etorri bear zunik ez pentsatzen. Da Manueli ere eriotza etorri, egun batean bizi geran guztioi etorriko zaigun bezela.

Alper lana deritzait Uztapide zer malletako bertsolaria zan da zer gizon-klase zan esatea. Euskerak arnasik dun artean izango dira, seguru asko, bere aitamenak. Orrekin dana esana dago. Irurogei ta ama-lau urterekin eman du bere azken arnasa. Goian bego.

* * *

Garagarrillak 9, osteguna, 1983'an.

Lengo igandean, «San Ixtebanak arte» esanda aldegin gendun Oiartzun'dik. Guk uste baño ondotoz lenago berriz joan bearra egokitu zaigu.

Eliz aundi ta zabala Oiartzun'goa. Gaur aña bete ote da sekula? Geiago ez beintzat. Sei ta erdietan zan elizkizuna. Gu, iru lagun, seiretarako sartu giñan da juxtu-juxtu arkitu giñuzen exeritzeko aulkiak.

Bertsolariak ekarri zuten Uztapide aundiaren gorputza. Mai gañean jarri arte, txalaparta jo zuten eliz barruan.

Emezortzi bat apaiz meza-emale aldean. Juan Mari Lekuona'k egin zun itzaldia. Berak dakin egokitasunez egin ere.

Lizaso, Lasarte eta Basarrik kantatu zituzten eskeintzako bertsoak. Elizkizunaren bukaeran kantatu gendun gañerako bertsolariak. Berrogei ta amar bateraño iritxiko giñan. Danak zerbait esan nai, ain maite gendun maixuari, azken agurrean.

Zenbat malko erori ote da gaur Oiartzun'go elizan? Zortzi ta erdietan erten giñan elizatik. Itz berdiñak entzuten ziran ao danetan:

– Uztapide gizarajoa! Munduko legea! Amaika broma pasa arazi zigun. Berriz ez da jaioko alakorik.

Ta abar ta abar.

Burgos'en soldadu geundela, zaldibitar batek esandakoa datorkit gogora. Bein bear-da, bertso-kontuan ari giñan itzegiten. Onela zion dalako lagunak:

– Uztapide Zaldibi'ra etortzen bada, ankan gañean dabillenik ez da geldituko plazaratu gabe.

1960'garren urteko bukaera zan. Donosti'ko *Victoria Eugenia*'n Euskalerriko bertsolari-txapelketa, nik nere denboran

txapelketa, nik nere denboran ezagutu de-
dan lendabizikoa. Au izan zan Uztapide'ren
lenengo agurra:

Lendabiziko agurtzen ditut
lagun zar Donosti'koak,
da entzutera bildu zeraten
Euskalerra guztikoak.
Badakizute bertsolariak
ez gerala betikoak,
bizirik naizen artean egin
nai ditut zuekikoak.

Bai, Manuel, bai. Egin dituzu gureki-
koak. Orain zero alde ortan goza bitez
zure argitasunez ta azkartasunez.

Gutxi gora-beera, elizan bota niona au
izan zan:

Irurogei ta amalau urte
mundura sortu ziñala,
gaur eliz ontan nabaritzen da
alkar maiteak giñala.
Euskalerra negarrez dago
mundutik joan zerala,
aitortu bear fededunetan
itxaropen bat badala,
pentsatzen baidet alkarrengana
berriz bilduko gerala.

* * *

Garagarrillak 11, larunbata, 1983'an.

Egun ederra pranko izan degu gure bizitzan, Jaungoikoari eskerrak; da gaurkoa ere oien artean jarri bearko det.

Donosti'n bada liburu-etxe bat *Sendoa* deritzaiona. Bertako nagusi Joakin Bera-sategi'k, autobus bat artu ta langille guz-tiakin, Lazkao-Txiki ta ni tartean gerala, Araba'ko Leza'n izan gera ardotan. Bai bapo gozatu ere.

Emen, berriz, kimikaz jositako edariakin gabilta, zer edaten degun ez dakigula. Naturala izan gauzik onena gorputz-animarentzat, da ortik urri dago gaurko mundu usteldu ontan.

Badadukate ixtimazioa salda eder oiek. Nola ez, euskaldunak ain zaleak izanik? Ezagun da maats-zaleak ere ortarako dau-dela. Zelai ederrak ez-ezik, txandaka guz-tiak ere landare zoragarritz ikusten dira. Poz ematen du ango edertasunak.

Egia da ardoak kalte aundiak egin ditu-la. Baña bai urak ere, irakurle. Emen neu-rria komeni da gauz guzietan, da ori izan zalla mundutarrentzat.

Izan degu bertso, ipui ta algara ederrik. Euskaldunak giñala berealaxe ezagutzen giñuzten. Lurralde aietan aspaldi galdua dute euskera. Berritu naiean asiak daude, orde, zenbait pamili jator, Labastida, Leza, Laguardia ta inguruetan. Eman deio-

gun laguntza. Orixe eskatu ziguten kristau jator batzuk. Ez da gutxi.

Jende asko da esaten duna Euskadi'ko edariak sagardoa ta txakoliña bakarrik dirala. Ta, bitartean, munduko ardorik pama-tuenak ere gurean egon. Komeni litzaiguke gure erria ezagutzea, Benidorm da beste asko baño lenago.

Ardo onak edaten
izan gera Leza'n,
danak zaleak giñan,
nai etzunik etzan.
Naiko egindakoan
itzalean etzan,
egindako guztiak
ezin leizke esan.

Patatak lukainkakin,
arkumea gero,
jan eta edanean
egin degu ero.
Eguzki bearrik ez
jarritzeko bero,
orrelako aukera
ez baita egunero.

Illuntzerako jarri
giñaden balantzan,
soñurik entzun gabe
asten giñan dantzan.
Oju ta irrintzia
komeria an zan,

indarra ta kontua
mingañean bazan.

Batzuak autobusen
jarri giñan lotan,
txandik artu eziñik
besteak bertsoan.
Txoperra ona gendun,
konpianza ortan,
etxeratu gerade
berriz joatekotan.

Guztiok etxeratu
umore onakin,
okerrik ez da izan
nai duanak jakin.
Berriz ere oroitu
bertsolariakin,
agur, *Sendoa*'tarrak
da nagusi Joakin.

* * *

Garagarrillak 17, ostirala, 1983'an.

Donosti'n bada alkarte bat, *Arrano Beltza* deritzaiona. Beren esker ona azaldu naiez, apaltzera deitu ziguten, azken txapelketan kantatu gendun zortziaz.

Arrats ederra ta gozoa igaro deguna. Oroigarri bana ere eman ziguten. Baita

guk eskertu ere. Etzan bertso ta umore-paltarik. Badirudi alkarte ontako sozioak euskera dutela beren janari edo zuntzi. Ea danon artean indartzen degun, txikikeriak asarretu gabe.

Euskaldun utsez inguratuta
edanean da janean,
Arrano Beltza'n ego azpitan
giñaden zorionean.
Penaz beterik erten bearra
gertatu zan azkenean,
bertsolaria ederra baita
apaldu ondorenean.

Erri guztiak beren izkuntza,
guk e badegu geurea,
bera indartsu ikusi naia
ez al da gizalegea?
Ondo konpondu bear genduke,
asarre gabiltz ordea,
ta azkenean beti galeran
iñun errurik gabea.

* * *

Garagarrillak 19, igandea, 1983'an.

Euskal aste bat izan dute Irun'en, da gaur amaiera. Trikitixa, dultzainero ta lau bertsolarik osatu degu agurra, Urdanibia plazan, lagun arteko bazkari batekin.

Entzule geiegi etzala esan bear. Au zio-
ten antolatzalleak:

– Irun erri otza da.

Euneko amairu besterik ez omen dago
euskalduna. Izan ere, gure erriak geiegi
aunditu zaizkigu kanpotarrez. Goitik, be-
rriz, beren aldeko indarra. Orain ez ote da
alperrik izango Pedro Mari Oraño'k egin
zun deadar ura?

«Miru gaiztoak menderatutzen
duan bezela usoa,
etzazutela galtzera utzi
gure euskera gaixoa».

Poz ematen du gogo orrekin
gazte batzuk ikusteak,
erabat ez ditezela galdu
gure amets ta usteak.
Nere aldetik erregu auxe,
Irun'go zar da gazteak:
euskerarentzat bear luteke
urte guztiko asteak.

* * *

Garagarrillak 20, astelena, 1983'an.

Egunerokoa edo periodikoa irakurtzen

iñork ikusten bazaitu, ogeitatie emeretzik au galdetuko dizute:

– Berri onak al dakarzki?

Erantzun au ematen diet:

– Txarra geiago, ona baño.

Izan ere, atzoko *El Diario Vasco*'k zekarren idatzi batek, ematen du zer pentsatua.

Colombia'n, gaur egun, eun da ogei ta amar persona omen daude sekuestratuta edo lapurtuta, beren etsaien atzaparretan. Gutxi gora-beera, bi egunetik bein gizon bat lapurtzen omen dute. Joan dan urtean bakarrik, lapurketa oiek dirala bide, ogei ta amar milloi dolar eskuratu zituzten ortan dabilzanak.

Ori baño karrera oberik bai ote dago? Aberats izateko zaletasunak ez al dira bukatuko?

Gure Euskadi ontan ere keja gera ta badegu galtzak bete lan. Baña beste lekutan ere ez da egongo dana arrosa. Ta moda onek aurrera ta indartzen jarraitu bear badu, zer ikusteko ote gaude?

Gizon asko egongo da munduan legez kanpo aberastua. Baña etzait iruditzen oridanik bidea bizimodu obeago batera irixteko. Jaungoikoari aurrea artzen jende asko asi da emen. Kontuz, anai-arrebak!

Iru edo lau sasoiko jarri
itzegiñikan alkarren,

dirudunikan sentitzen bada
lapurtu al dan azkarren.
Zulon batean ondo gordeta
pamiliari bearren,
ainbeste milloi entregatzeko
bizirik utzitzearren.

Neketsua da lana eginda
dirua irabaztea,
jende askoren pentsamentua
moda berritan astea.
Ogei urte arte estudiatzen
or dabil gaurko gaztea,
gero lanean asitakoan
luze joaten da astea.

Lana ugari egiten degu
lanik ez egitearren,
burua neka gerri-besoak
eduki arren indarren.
Nere tontoan asmatuko det
ondorenen zer datorren:
egun lasai ta patxaratsunak
izan giñuzela emen.

Lanikan gabe ikusten dira
mutil dotore askoak,
lana egin da izerditzeak
ez dauzkagu gogozkoak.
Bizi motza da, al bada bete
gorputzak ditun gustoak,
kontzientzia berriz jan zuan
Ernialde'ko astoak.

Garagarrillak 26, igandea, 1983'n.

Gaur arratsaldeko sei ta erdietan, illeta edo entierro batean izan gera, Tolosa'ko San Frantzisko elizan. Atzo berri tristea zabaldu baitzan Tolosa ta inguruetan: Aita Peñagarikano frantziskotarra il zala.

Bagenekigun gaizki zegola ta etsita geunden usterik gutxienean berri mingotza jasoko gendula. Sendabiderik ez dun gaitz orrek baizeukan mendean.

Praile maitaturik bada, auxe bai maitatua. Eliz-gizon zintzotik aparte, esku-lanez egundoko dibujo eta letrak ateratzen zitun egurretik. Aita Santuak, Euskalerrira etorri zanean, ibilli zun bakulua ere, berak egiña zan.

Gaur, bere animaren aldeko elizkizunean, berrogei ta amar bat apaiz baziran aldarean, gotzai jaun bat buru zutela, Aita Peñagarikano'k egindako bastoiarekin.

Berrobi'ko Udaletxerako ere agindu genion lan bat; baña etzun burutzerik izan, Jaungoikoak aurrez deitu dio-ta.

Larraul'go semea gendun. Aita Peña deitzen genion geienak. Euskalerriko erri askotan izlari ta mixiolari ibillia. Baita Amerika'n ere. Ta azken urte-mordo bat, Tolosa'ko konbentuan.

Idazlari eta bertsolari ere bagendun.

Bere lanak gero eta geiago maitatuko dira, euskal senak irauten badu beintzat.

«Nolako gizona, alako oore» da esaera zarra, ta garbi ikusi da bere illetan. Ura jendetza! Tolosar ta bere lagun giñanoi, etzaigu puska batean aztuko. Pakean beza atsedan. Gero arte.

O, Aita Peña, zu sartu zera
santu guztien alkarten,
mundu onetan saiatu ziñan
gauzak ondo eramaten.
Bizi geranak ementxe gaude
negarrezko ibar baten,
zauden lekutik lagun zaiguzu
kristau zintzoak izaten.

* * *

Uztailak 11, astelena, 1983'an.

Gaztelu'ko erri politean izan giñan atzo Lazkao-Txiki ta biok. Motiboa? Soziedade edo Alkarte zoragarri bat iriki dute bertako gazteak. *Muxarra* jarri diote izena, ta beraren zabalkundea ospatu zuten aundikiro, meza nagusi batekin asiera emanik.

Maitasunez ta alkartasunez zuzentzeko zoria izaten badute, erriaren onerako izango da.

Izan ere, erri txikiak eta basarriak kaleko aurrerapen guztiak bear lituzteke. Ala jarriko al dira noizbait.

Irurogei bat bazkaldar giñan estalpe zoragarrian. Trikitilari ta bertsolariak ere, jan-edanetik kanpo, egin gendun saio pranko. Gazteluarrak ez dute esango, beintzat, al-perrak geranik. Bertso onak edo txarrak ziran, ori beste kontu bat da.

Erriko agintariak ere mai-buruko genitun. Beren eskua luzatuta egongo dira, seguru asko.

Leaburu'ko gazte bat ere aitatu bearean naiz. Muxarraren bi irudi zoragarri egin ditu zurean soziedaderako. Arritzeko lanak ba omen dauzka egiñak, da nik sinistu. Oraindik gaztea dalarik, ez da egongo geiegi ezagutua.

Baña, Jaungoikoak osasunik ematen badio, etorkizun bikaña ikusten diot. Zorionak danai ta aurrera.

Zoragarritzko Alkarte bat da
deritzaiona *Muxarra*,
Gaztelu'n ere derrior zegon
olako baten bearra.
Erritar danak babestu nairik
berdin gazte edo zarra,
obraren bidez nabarmen dago
alkartasunan indarra.

Soziedadea gaur erortzen da
euskaldunaren grazitan,
erri aunditan leno baziran,
orain asi da txikitan.

Alkartutzea komeni zaigu
ibilli gabe auzitan,
babes-lekua izan dezagun
premia degun guzitan.

Soziedadea zabaldua da
Gazteluarren gogotan,
lan egiteak ez du balio
pozik ez izatekotan.
Kape pare bat galduagatik
museko lantegi ortan,
etxeratzen da beste batean
irabazteko asmotan.

Pake-lekua degu Gaztelu
mendi zoragarri baten,
iturri ederrak, baso bikañak,
zenbat alderdi daukaten!
Ta orain berriz atsedeen-toki
sortu berri dan Alkarten,
lagun maiteak, jarrai aurrera,
gutxina izan ziñaten.

Kale aldean ez da oraintxe
gauza osasungarririk,
bizi izateko patxarik eta
ez dago aize garbirik.
Etxe askotan ez da sartutzen
eguzkiaren argirik,
zerbaitegatik dago jendea
gora begira jarririk.

Muxarra'tarrak juzka litezke
jatortasunan eredu:
eginkizun bat artu zuanak
atzoko ortan bete du.
Damutasunik ez da izango,
ortan zalantzik ez degu,
milla zorion danari eta
beste bat arte, Gaztelu.

* * *

Uztailak 18, astelena, 1983'an.

Joan dan larunbatean, Karmengo Ama Birjiñaren eguna. Gipuzkoa'ko arrantzale zarrak Donosti'n bildu ziran egun eder bat igarotzeko. Eun da berrogei ta amar baziran. Bizimodu latza eramandakoak eguneroko ogiaren billa.

Badago gizon gordiñik. Ondo merezia, noski, egin zitzaioten omena, ta etorritako damutan iñor etzan etxeratuko. Ez orixe. Egun txarrago pranko pasata egongo dira beren bizitzan. Bein baño geiagotan eriotzarekin burrukan ere bai.

Goizeko amaiketarako Donosti'ko Udaletxera zuzendu ziran. Agintari ta agintari ordekoak, Aurrezki Kutxakoak da abar buru zirala, ongi etorria egin zitzaien itzaldi, txistulari ta bertsolariz, Etxeberria ta biok an giñanez.

Zortzi zarrenak izan zituzten erregaliak, ta erri auetakoak ziran: Ondarrabi, Pasai San Pedro, San Juan, Donosti, Orio, Getari, Zumai ta Motriko.

Ondoren, kaieko San Pedro elizara zuzendu giñan meza entzutera, txistulariak aurretik genitula. Aranalde jauna gendun meza-emale. Ura elizkizun goxoa, kantu, soñu ta dantza! Nik galdera au egin nion nere buruari:

– Emendik berrogei ta amar bat urtera gertatuko ote da onelakorik?

Gaztelubide Alkartean gendun alkartasun-bazkaria. Ura umorea, kantatu bearra ta jatortasuna! Zorionak eta urte on askotarako.

Arrantzaleen bizimodua
gogorra eta nekeza,
ainbat burruka, ainbat saiatu,
sarri soldatikan eza.
Auzoko ori gobernatzea
beti izaten da erreza,
ondo giñake gure etxea
ola egin bageneza.

Mundu onetan danontzat daude
ordu gozo ta samiñak,
baña lanaren irabaziak
ez dira izaten berdiñak.
Besterako ere balio dute
emengo ondo egiñak,

eta gogoan izango ditu
Karmengo Ama Birjiñak.

Illuntzerako, Gabiri'ko Aztiri'n giñan.
Kantatu gendunak: Sebastian Lizaso, Igar-
zabal, Etxeberria eta ni. Ez dute egoaldia-
rekin suerte aundirik. Beste batean obeto
ertengo al zaizkie gauzak.

Bertan gelditu nintzalarik, atzo Bitor
Agirre'k eta biok egin giñuzen geren alegi-
ñak. Gaur dute beren zaindari-eguna, San-
ta Marina; ta ez daukate saltzeko auzotar
auek.

Beste gogorapen batzuk: ogei ta bost-
garren urtea da aurten, errenkadan auzo
ortara joaten naizela. 1959'an izan nintzan
lenengo. Beloki bidanitarrarekin kantatu
nun. Lagun asko izan ditut geroztik: Mitxe-
lena, Lazkao-Txiki, Lasarte ta abar.

Urte ura izan zan, baita ere, Bahamon-
tes'ek Prantzi'ko jira irabazi zuna. Gai or-
taz ere jardun giñan. Atzo goizean zala iru-
ditzen zait eta ogei ta bost urte joan dira.
Ortik pentsatu zer geran.

Maitetasuna daukat
nik Aztiri'rako,
motiboa badaukat
orretarako:
ogei ta bost urtean
izan naizelako,

nerekin beti ondo
joka diralako.
Gizen eta plako,
danak pestarako,
jan-edanerako,
berdin kanturako;
pasa izandu degu
ordu gozo pranko.

Santa Marina dute
berentzat zaindari,
otoitzik samurrenak
egiñik ari.
Bizi-lagun da ethez
ez dira geiegi,
bañan pake-lekua
juzka leike ori.
Zorrik ez iñori,
zerua gidari,
zugaitzak ugari,
txoriak kantari;
nik etzaitut aztuko,
agur, Aztiri!

* * *

AZKEN AGURRA

Osatu det ba *Bertsolari-kurpilla* ere. Zerorrek ikusiko dezunez, irakurle, urte beteko lana izan da. Periodiko edo egunerokoren batean agertutako lanen batzuk ere egon litezke emen; baña orrek ez det uste okerrik egin lezakenik.

Ibillaldi guztiak ere ez daude jarriak. *El Diario Vasco* egunerokoan eman zidaten tarte bat idazteko ta uste det jarraituko dedala. Ta etzitzaidan ondo iruditzen periodikora bialdu ta liburu ontarako idaztea.

Oraingoz, an da emengo berriak liburu-rako idazteari utzi egin diot. *Bizitzaren arian* eta *Bertsolari-kurpilla*'k bi urtetako ibiliak jartzen dituzte; ta, aurrera jarraitu ezkeru, lengora erortzeko arrisku aundia dago lan askotan. Nekez joango baigera leku berri batera bertsotara.

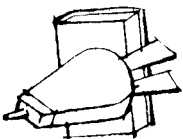
Ta, bukatzeko, ni orrenbeste, irakurle, ta agur.

Gure kontuak sarri
dirade jakiñak,
Bertsolari-kurpilla'k
dakazkin mitiñak.
Nere aldetik egin
ditut alegiñak,
barkatu itzazute,
berriz, utsegiñak.

ORAINDAÑOKO LIBURUAK
(101'garrenetik aurrera)

- 101-102. *A. Zavala*: Txirritaren bertsoak. I. (*Aitua*).
103-104. *A. Zavala*: Txirritaren bertsoak. II. (*Aitua*).
105. *Jose Inazio Etxeberria*: Mendi gañetik. (*Aitua*).
106. *A. Zavala*: Pastor Izuela.- Ezkioko ta Segurako itxuak. (*Aitua*).
107. *A. Zavala*: Zepai bertsolaria. (*Aitua*).
108. *Mattin*: Ahal dena. (*Aitua*).
109-110. *P. Lafitte*: Mañex Etchamendy bertsularia.
111. *Bertsolariak*: Xenpelar-saria, 1972. (*Aitua*).
112. *Basarri*: Sortu zaizkidanak. (*Aitua*).
113. *P. M. Urruzuno*: Sasiletrau baten ziria. (*Aitua*).
114. *A. Zavala*: Kaskazuri bertsolaria.
115. *A. Zavala*: Larraburu, Lexoti ta Balentin bertsolariak. (*Aitua*).
116. *A. Zavala*: Oiartzungo bost bertsolari. (*Aitua*).
117-118. *Balendin Enbeita*: Nere apurra.
119. *A. Zavala*: Oiartzungo beste lau bertsolari. (*Aitua*).
120-121-122. *A. Zavala*: Mendaro Txirristaka.
123-124-125. *A. Zavala*: Zapirain anaiak.
126. *A. Zavala*: Ustu ezin zan ganbara.
127. *M. Arozamena*: Nere aldia.
128. *A. Zavala*: Amodiozko penak bertso berrietan.
129. *A. Zavala*: Afrika'ko gerra (1859-1860).
130. *A. Zavala*: Patxi Erauskin bertsolaria (I).
131. *A. Zavala*: Patxi Erauskin bertsolaria (II).
132. *A. Zavala*: Patxi Erauskin bertsolaria (III).
133. *A. Zavala*: Arrantzaleen bizitza.
134. *J.M. Arrizabalo* - *A. Zavala*: Baso-mutillak.
135. *A. Zavala*: Jaioak bizi nai.

136. *A. Zavala*: Noe'ren ontzia.
- 137-138. *Ataño*: Txantxangorri kantaria.
139. *A. Zavala*: Soldaduzkako bertsoak.
140. *A. Zavala*: Nekazariak bai miseriak.
141. *Bertsolariak*: Bertsolari-Txapelketa Nagusia (Donostia, 1980 - I - 6).
142. *A. Zavala*: Txabolategi, Elkoro eta Leunda bertsolariak.
143. *J.J. Irazusta*: Nork bere bidea (I). (*Aitua*)
144. *J.J. Irazusta*: Nork bere bidea (II). (*Aitua*).
145. *J.J. Irazusta*: Nork bere bidea (III). (*Aitua*).
146. *A. Zavala*: Berridi eta Kuxkullu bertsolariak.
147. *Ataño*: Txori.
148. *I. Alkain, A. Zavala*: Gerrateko ibillerak (I).
149. *I. Alkain, A. Zavala*: Gerrateko ibillerak (II).
150. *I. Alkain, A. Zavala*: Gerrateko ibillerak (III).
151. *Mattin Treku*: Etxe xokotik kantari.
152. *Xalhador*: Herria gogoan.
153. *J.K. Zapirain, Ataño*: Zure Pasio Santua. Asis'ko San Frantziskoren bizitza.
154. *A. Zavala*: Jan-edanaren bertsoak (I).
155. *A. Zavala*: Jan-edanaren bertsoak (II).
156. *F. Artola, Bordari, R. Artola*: Aritz beraren adarrak.
157. *Elkar lanean*: Lexoti bertsolaria.
158. *Mari Treku*: Mattin, nere gizona.
159. *Txomin Garmendia*: Denbora pasa.
160. *Txomin Garmendia*: Bizitzaren arian.
161. *A. Zavala*: Kuba'ko gerra.
162. *J.M. Arrieta*: Nere ondar alea.
163. *J.C. Arrosagaray*: California-tik kantuz.
164. *A. Zavala*: Mixioetako bertsoak (I).
165. *A. Zavala*: Mixioetako bertsoak (II).
166. *M. Manterola*: Lore apal bat.
167. *J.M. Lertxundi*: Baso tarteko oiua.
168. *P. Lazkano, A. Zavala*: Tiro tartean bertsotan.
169. *Basarri*: Kezka-giroan.
170. *Txomin Garmendia*: Bordaberri'ko gozo-mikatzak.
171. *Txomin Garmendia*: Bertsolari - Kurpilla

AUSPOA
LIBURUTEGIA